

Alexi Pihlainen

PRISMA LÄNSI-PORIN PELASTUSSUUNNITELMAN TESTAUS
JA KEHITYS

Liiketalouden koulutusohjelma
2014

PRISMA LÄNSI-PORIN PELASTUSSUUNNITELMAN TESTAUS JA KEHITYS

Pihlainen, Aleksi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Lokakuu 2014
Ohjaaja: Heiskanen, Katariina
Sivumäärä: 60
Liitteitä: 7

Asiasanat: Pelastussuunnitelma, Paloturvallisuus, Poistumisharjoitus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja testata Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelman toimivuutta käytännössä. Opinnäytetyön viitekehystenä on käytetty Suomessa voimassa olevaa kaupan suuryksikön turvallisuusasioihin liittyvää lainsäädäntöä. Toiminnallisessa osiossa Securitas Oy järjesti kiinteistöllä poistumisharjoituksen 20.8.2014. Poistumisharjoituksen tavoitteena oli selvittää työntekijöiden osaamistaso evakuointitilanteessa ja selvittää se, miten käytännön turvaohjeita pystytään noudattamaan evakuointitilanteessa. Poistumisharjoitus suoritettiin kaupan vielä ollessa kiinni, joten harjoituksesta tehtiin todentuntuisempi lisäämällä asiakkaiksi noin 30 alakoululaista. Poistumisharjoituksen etenemistä seurasi noin 20 tarkkailijaa, jotka toimivat muissa S-ryhmän ketjuissa johtotehtävissä. Tarkkailijoiden rooli oli äärimmäisen tärkeä, sillä heidän tekemistään havainnoista muodostui yhteenveto harjoituksen onnistumisesta ja puutteista. Prisma Länsi-Porin poistumisharjoituksen jälkeisenä päivänä myös Prisma Mikkolassa järjestettiin poistumisharjoitus, mutta sen tuloksia ei tarkastella tässä opinnäytetyössä.

Prisma Länsi-Porin poistumisharjoituksen jälkeen kaikille työntekijöille annettiin kyselylomake, jolla mitattiin työntekijöiden tietotasoa paloturvallisuusasioissa. Kyselylomakkeessa käytettiin avointa kyselyä, johon työntekijä pystyi vapaasti vastaamaan. Kyselystä selvisi, että työntekijät tietävät mistä löytyvät osastojen lähimmät poistumistiet ja alkusammutusvälineet. Kuitenkin kolmella kassatyöntekijällä oli väärä käsitys siitä, että Neuvonnassa löytyisi alkusammutusvälineistöä. Päivittäistavar-osastolla kukaan ei vastannut oikein kysymykseen ”miten palohälytys annetaan kiinteistössä”. Kassa-osastolla kahdeksan työntekijän vastaus oli, että palohälytys annetaan paloilmoin painikkeesta. Lisäksi kysymykseen siitä, mitä paloturvallisuuslaitteita kiinteistöstä löytyy, annettiin suppeita vastauksia eikä käsitteistö ollut kaikille selvää. Tärkeintä ei kuitenkaan ole tietää ”paloposti” sanaa kunhan vain tietää, mistä lähin ”letku” löytyy ja tietää miten sitä käytetään.

Poistumisharjoitus ei sujunut millään osastolla täydellisesti, joten oli äärimmäisen tärkeää että harjoitus järjestettiin. Poistumisharjoituksessa havaittiin seuraavia puutteita, joita pitäisi päivittää: kuulutusjärjestelmä, palohälytyksen paikantamiskaavio ja evakuointiohjeet. Lisäksi paloturvallisuusohjeita tulisi tulevaisuudessa käydä läpi osastoittain, jotta työntekijät omaksuisivat paremmin oman osastonsa tehtävät evakuointitilanteessa. Poistumisharjoitus sujui Prisma Länsi-Porissa niin, kuin ensimmäiseen kertaan harjoiteltavat tilanteet yleensä menevät: parannettavaa jäi seuraavaan järjestettävään poistumisharjoitukseen.

PRISMA LÄNSI-PORIS RESCUE'S PLAN TESTING AND DEVELOPMENT

Pihlainen, Aleksi

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business administration

October 2014

Supervisor: Heiskanen, Katariina

Number of pages: 60

Appendices: 7

Keywords: Rescue plan, Fire safety, Evacuation drill

The purpose of this thesis was to study and test in practice Prisma Länsi-Pori's rescue plan's functionality. Current safety legislation in large retail unit is used as the frame of reference of this thesis. In functional section Securitas Oy organized an evacuation drill on 20 august 2014 in property. The evacuation drill's mission was to find out employees' skills and capability to follow practical safety instructions in an evacuation situation. The evacuation drill was performed when the shop wasn't open. Thirty primary school students were added as customers to make the practice more realistic. Evacuation drill's progress was followed by 20 observers who. Work in S-group in management positions. Observers' role was extremely important because the summary of the practice's pros and cons was consisted of their observations. A day after Prisma Länsi-Pori's evacuation drill an evacuation drill was organized also in Prisma Mikkola. However its result is not examined in this thesis.

After Prisma Länsi-Pori's evacuation drill all employees were given questionnaire that measured employees' knowledge of fire safety issues. In the questionnaire an open inquiry that an employee can openly answer was used. The result was the employees know where to find the nearest escape routes and the fire extinguishing equipment. However three cash-employees had wrong understanding that in info there is also extinguishing equipment. In the grocery department nobody answered correctly to question "how fire alarm is given at the property? Eight of cash-department employees answered that fire alarm is given by fire alarm button. In addition, people gave narrow answers to the question about fire safety equipment which can be found in property, and the concepts were not clear to everyone. It is not important to know the word "fire hydrant". However it is important to know where to find it and how to use it.

It was very important that this evacuation drill was organized because evacuation didn't go perfectly in any department. In evacuation drill the following deficiency was observed: announcement system, fire alarm locating scheme and evacuation instructions. Furthermore fire safety guidance should be scrutinized in all departments. This is how every employee could better adopt his/her own department's tasks in evacuation situation. The evacuation drill went like every situation goes when it is trained for the first time: there are issues which can be improved in the next evacuation drill.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TURVALLISUUS KAUPAN SUURYKSIKÖSSÄ.....	7
2.1	Työturvallisuudesta.....	8
2.1.1	Työantajan yleiset velvollisuudet.....	9
2.2	Työolojen valvonta ja seuranta.....	10
2.2.1	Työntekijöiden koulutus ja perehdytys.....	11
2.2.2	Työntekijän yleiset velvollisuudet.....	14
2.3	Paloturvallisuudesta.....	15
2.3.1	Paloturvallisuussäädökset.....	17
2.4	Prisman turvallisuuskäytännöt.....	19
2.4.1	Turvallisuusorganisaatio.....	20
2.4.2	Työsuojelun toimintaohjelma.....	21
2.4.3	Turvallisuuskävely ja Turvapassi -koulutus.....	23
2.4.4	Ensiapuryhmät.....	24
3	PELASTUSSUUNNITELMA KAUPAN SUURYKSIKÖSSÄ.....	26
3.1	Toiminta tulipalotilanteessa.....	27
3.2	Toiminta uhkatilanteessa.....	29
3.3	Henkilöstön roolit.....	30
3.4	Poistumistiet.....	31
4	PRISMA LÄNSI-PORI KÄYTÄNNÖN ESIMERKKINÄ.....	33
4.1	Poistumisharjoituksen tavoitteet ja ongelmakohdat.....	33
4.2	Poistumisharjoituksen etukäteiskuvaus.....	35
4.3	Poistumisharjoituksen toteutus ja analysointi.....	37
4.3.1	Tarkkailijat.....	40
4.3.2	Huomioita poistumisharjoituksesta.....	41
4.4	Kyselytutkimus.....	43
4.4.1	Kyselylomakeanalyysi.....	44
4.4.2	Yhteenveto tuloksista.....	53
5	SUOSITUKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	55
6	KEHITTÄMISEHDOTUKSET.....	58
	LÄHTEET.....	61
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on testata ja kehittää Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelmaa. Opinnäytetyön pohjana ovat Suomessa voimassa olevat työturvallisuuteen ja pelastustoimintaan liittyvät säädökset. Työssä selvitetään turvallisuutta ja pelastussuunnitelmaa kaupan suuryksikössä. Prisma Länsi-Porin olemassa olevia turvallisuuskäytäntöjä tarkastellaan suhteessa Suomessa olemassa olevaan alan lainsäädäntöön. Opinnäytetyön perimmäisenä tarkoituksena on testata, miten turvallisuus ja pelastussuunnitelma toimivat Prisma Länsi-Porissa käytännössä. Toteutetun käytännön testauksilanteen perusteella tässä opinnäytetyössä esitetään suositukset Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelman kehittämiseksi.

Sain opinnäytetyöni aiheen Porin Prismojen johtajalta prisma- johtaja Janne Nurmelta. Opinnäytetyön aihe ja tulokset ovat toimeksiantajalleni todella tärkeitä, sillä Prisma Länsi-Porissa ei ole vielä järjestetty poistumisharjoitusta. Pelkästään pelastussuunnitelman opettaminen henkilöstölle ei riitä, vaan käytännön harjoittelulla saadaan aikaan paras mahdollinen valmius oikeaa hätätilannetta varten ja osataan toimia oikein. Poistumisharjoituksia järjestään juuri siksi, että työntekijät pystyisivät harjoittelemaan evakuointitilanteessa pelastautumista. Säännöllinen poistumisharjoittelu ja evakuointiohjeiden kertaus ovat todella tärkeitä varsinkin silloin, kun työntekijöiden vaihtuvuus on työpaikalla suuri. Silloin myös uudet työntekijät saavat turvallisuuskoulutuksen ja vanhat työntekijät tärkeää kertausta.

Opinnäytetyössä on perehdytty turvallisuuteen ja pelastussuunnitelmiin liittyviin säädöksiin. Näiden säädösten pohjalta laaditut Prisma Länsi-Porin ohjeistukset ja pelastussuunnitelman toimivuus testattiin poistumisharjoituksessa. Opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen, sillä Prisma Länsi-Porissa järjestettiin poistumisharjoitus ja suoritin lomakekyselyn työntekijöille. Opinnäytetyön tavoitteena oli testata Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelmaa poistumisharjoituksen muodossa. Pyrin myös kyselylomakkeen avulla selvittämään työntekijöiden tietotason paloturvallisuusasioissa. Poistumisharjoitus tarjosi työntekijöille mahdollisuuden harjoitella evakuointia ja asiakkaiden poistamista rakennuksesta. Poistumista harjoiteltiin, jotta oikeassa tilanteessa osattaisiin toimia oikein. Toteutettu testaus mahdollistaa Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelman kehittämisen entistä paremmaksi.

Prisma Länsi-Pori on S-ryhmän hypermarket, yksi Suomen 64:sta Prismasta. Sen valikoimassa on laaja valikoima päivittäistavaroita sekä kattava perusvalikoima pukeutumisen, kodin, viihteen ja sportin tuotteita. Prisma Länsi-Pori tuli Euromarketin tilalle maaliskuussa 2010. Aloitin työsuhteeni Prisma Länsi-Porissa kesäkuussa 2011, joten minun oli helppo saada opinnäytetyön aihe työnantajaltani.

2 TURVALLISUUS KAUPAN SUURYKSIKÖSSÄ

Kaupan turvallisuustoiminnan tavoitteena on asiakkaiden, henkilökunnan, ja yhteistyökumppanien henkinen ja fyysinen terveys sekä omaisuuden suojaaminen. Näillä keinoilla kauppa pyrkii vahvistamaan liiketoimintansa jatkuvuutta ja kannattavuutta. Käytännön turvallisuus on ennalta ehkäisevää toimintaa. Turvallisuustoimilla parannetaan siis kaupan tuottavuutta, sekä tuetaan sen kilpailukykyä ehkäisemällä etukäteen turvallisuusriskejä. Tällä tavoin turvataan kaupan toiminnan jatkuvuus, suojataan yrityksen henkilöstöä, omaisuutta, ympäristöä, tietoa ja mainetta onnettomuuksilta, vahingoilta sekä rikolliselta toiminnalta. Lisäksi kaupan turvallisuustoiminta pyrkii parantamaan valmiuksiaan toimia erilaisissa vaara- ja vahinkotilanteissa.

Kauppa käyttää turvallisuuteen huomattavasti taloudellisia resursseja. Nämä kohdistuvat yleisiin turvallisuuden käyttömenoihin ja turvatekniikkaan liittyviin investointeihin. Resurssien käytön tehostamiseksi kaupan alalla tehdään jatkuvaa yhteistyötä viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Tällä tavalla kohenee myös kaupan turvallisuuden tekninen ja toiminnallinen laatu. (Kaupan turvallisuus, 2014).

Suomen pelastusalan keskusjärjestön eli SPEK:n sivuilla on paljon tietoa yritysturvallisuudesta ja paloturvallisuudesta. Turvallisuudesta huolehtiminen on olennainen osa yrityksen liiketoimintaa ja koko henkilökunnan päivittäistä työtä. Yrityksen tuottavuutta tukevat toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja häiriötilanteiden hallinta. (Työpaikan paloturvallisuus). Kaupan suuryksikössä pystytään parantamaan kaupan turvallisuutta vaikuttamalla työntekijöiden asenteisiin ja toimintatapoihin. Lisäksi perehdyttämisellä ja järjestettävillä koulutuksilla on suuri merkitys työturvallisuuteen. Suurin osa vahingoista ja onnettomuuksista ovat yleensä ihmisten itsensä aiheuttamia tai huolimattomuudesta johtuvia kuten esimerkiksi liukastuminen huonojen kenkien vuoksi. Omalla toiminnalla on vaikutusta myös muiden turvallisuuteen, esimerkiksi eräässä kaupassa tapahtuneessa vaaratilanteessa (Liite 7) huoltomies oli jättänyt rikkiäisiä loisteputkia seinälle nojaamaan. Loisteputket kaatuivat ja hajosivat lattialle. Henkilöstöllä on tärkeä rooli vaaratilanteiden tunnistamisessa. Liitteessä numero 7:n on esimerkkejä Satakunnan Osuuskaupassa esiin tulleista vaara- ja uhkatilanteista.

Pelastuslaki (379/2011) tai työturvallisuuslaki (738/2002) eivät suoranaisesti velvoita kaupan suuryksikköä järjestämään poistumisharjoitusta tietyin aikavälein. Kuitenkin pelastuslaissa veloitetaan toiminnanharjoittajaa omatoimiseen varautumiseen ja poistumisharjoitus toteuttaa tätä omatoimista varautumista. Pelastuslaista ja työturvallisuuslaista löytyy lisäksi toiminnanharjoittajaa ja työnantajaa koskevia velvollisuuksia siihen liittyen, että poistuminen pystytään järjestämään turvallisesti.

2.1 Työturvallisuudesta

Työturvallisuuslain keskeisenä tavoitteena on korostaa työpaikkojen järjestelmällistä, suunnitelmallista ja pitkäaikaista toimintaa liittyen työntekijöiden työturvallisuuteen ja työterveyteen. Lain tarkoituksena on myös torjua ja ennaltaehkäistä työtapaturmia sekä työympäristöstä johtuvia työntekijöiden fyysisiä ja henkisiä haittoja. Laki ohjaa työpaikkoja luomaan myönteisen turvallisuuskulttuurin ja kehittämään työpaikalla parhaiten sopivan turvallisuusjärjestelmän. Työturvallisuuslaki korostaa turvallisuusjohtamista eli työnantajan velvollisuuksia ja vastuuta huolehtia oma-aloitteisesti työn ja työympäristön turvallisuudesta ja terveellisyydestä. Yrityksen tulisi kiinnittää huomio kokonaisvaltaiseen turvallisuuden hallintaan eikä pelkästään yksittäisiin vaara- ja haittatekijöihin. Turvallisuusajattelu on hyvä saada osaksi yrityksen koko toimintaa ja johtamis- tai hallintojärjestelmää, jolloin se omaksutaan osaksi työnantajan toimintaa yrityksen kaikilla osa-alueilla. (Siiki 2002, 29).

Työturvallisuuslain tarkoituksena on parantaa työympäristöä ja ennaltaehkäistä työtapaturmia, ammattitauteja ja helpottaa työstä aiheutuvia henkisiä ja fyysisiä vaivoja. Työturvallisuuslaki määrittelee yleisesti ne vaatimukset, jotka työn ja työolojen tulee täyttää. Laki korostaa työpaikan aktiivista otetta työsuojelun toteutuksessa ja suunnitelmallisen työsuojelutoiminnan merkitystä. (Rauramo 2003, 68). Työturvallisuuslaki edellyttää ennakoitavaa toimintaa, mikä Porin Prismoissa näkyy poistumisharjoituksen muodossa.

Työturvallisuuslainsäädännön mukaan työnantajan on huolehdittava siitä, että jokainen työntekijä saa riittävän koulutuksen turvallisuus- ja terveysasioissa varsinkin omaan työpisteeseensä. Koulutus tarkoittaa oman työtehtävän turvallista suorittamis-

ta ja työympäristön riskitekijöihin perustuvaa turvallisuuskoulutusta. (Prisma Länsi-Pori Pelastussuunnitelma). Työnantajan velvollisuutena on ennakointi työturvallisuusasioissa. Tästä syystä Prisma Länsi-Porissa ja Prisma Mikkolassa järjestetään poistumisharjoitus. Prisma Länsi-Porissa on käytössä myös turvapassi -koulutus ja vaarojen arviointiohjelma, mitkä tukevat tulevaa poistumisharjoitusta.

2.1.1 Työnantajan yleiset velvollisuudet

Työturvallisuuslaissa on asetettu työnantajan yleiset velvollisuudet työympäristön luomiseksi ja ylläpitämiseksi. Työturvallisuuslaki sisältää työnantajan työturvallisuustoiminnan perusasiat. Turvallisuuden hallintaan eli turvallisuusjohtamiseen kuuluvat riskien kartoitus ja arviointi sekä työympäristön ja työn suunnittelu. Turvallisuusjohtamisessa tärkeää on myös työntekijöiden perehdytys ja toimintojen organisoimisen säätely. Nämä asiat muodostavat kokonaisuuden työnantajan yleisistä velvollisuuksista. Velvollisuuksien noudattaminen lisää työpaikan järjestelmällistä, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä toimintaa työturvallisuusasioissa. (Työturvallisuuslaki 8§), (Siiki 2010, 31).

Työtyönantaja on velvollinen huolehtimaan työntekijän turvallisuudesta ja terveydestä työssä (yleinen huolehtimisvelvoite). Työnantajan on otettava huomioon työntekijän henkilökohtaiset edellytykset sekä työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön liittyvät seikat. Henkilökohtaisilla edellytyksillä tarkoitetaan esimerkiksi ammattitaitoa, työkokemusta, ikää ja sukupuolta. Suunnitellessaan työympäristöä, -tiloja, -menetelmiä on otettava huomioon niiden vaikutukset työntekijöiden turvallisuuteen ja terveyteen. Työympäristön suunnittelua koskevat velvollisuudet tulevat esille silloin, kuin ryhdytään suunnittelemaan työpaikan tai työympäristön rakenteellisia muutoksia. Myös työkoneiden on oltava hankittuun tarkoitukseen soveltuvia. Tämä tarkoittaa sitä, että työympäristöä, työyhteisön tiloja ja henkilöstön työtapoja on jatkuvasti tarkkailtava. Työnantajan on löydettävä työympäristöstä aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät sekä tarvittaessa arvioitava niiden merkitystä työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle. Nämä velvollisuudet eivät ole kertaluontoisia toimia, vaan niistä on tarkoitus muodostaa prosessi, jossa työnantaja jatkuvasti seuraa työympäristöä ja tietää mitä työyhteisössä tapahtuu. Työnantaja pystyy valitsemaan

omalle työpaikalle parhaiten sopivat keinot, jolla toteuttaa turvallisuuden hallinnan tavoitteet. Tällöin syntyy ratkaisu, jossa on otettu huomioon yrityksen toimiala sekä muut yksilölliset asiat. Nykyään työnantajalta edellytetään kokonaisvaltaista turvallisuuden hallintaa, jossa turvallisuusajattelu tulee kytkeä osaksi yrityksen koko toimintaa ja johtamisjärjestelmää. (Työturvallisuuslaki 8§, 12§) (Siiki 2010, 31-33, 127).

Työnantajan velvollisuutena on järjestää työolot sellaisiksi, että työpaikalla onnettomuuden vaara on mahdollisimman vähäinen. Työnantajan on annettava ohjeet vaaran torjumisesta. Työntekijälle tulee myös antaa tieto menettelytavoista, jos suuronnettomuus voi aiheutua työpaikalla säilytettävistä aineista. Esimerkiksi työntekijöille on annettava ohjeet tulipalon varalta. Ohjeet on annettava myös niistä toimenpiteistä, joihin tulipalon sattuessa on ryhdyttävä. Työpaikan työjärjestelyissä on otettava huomioon ne vaaratilanteet, joiden sattuessa työntekijät voivat poistua työpisteestä nopeasti ja mahdollisimman turvallisesti. Työnantajan tulee antaa työntekijöille riittävät ohjeet hälytysmerkkien merkityksestä, hätäpoistumisteistä ja alkusammutusvälineiden sijainnista sekä niiden käytöstä (Työturvallisuuslaki 44-45§) (Siiki 2010, 133-134).

Pätevyydellä tarkoitetaan työntekijän ammattitaitoa sekä sitä, että työnantaja on antanut työntekijälle kyseiseen työhön tarkoitetun riittävän perehdytyksen ja ohjeistuksen. Työnantajan velvollisuutena on työn vaarallisuuden ja laadun mukaan arvioida, onko työntekijän ammattitaito ja hänen työhön saamansa opastus sekä henkilökohtaiset ominaisuudet riittäviä ja sopivia kyseisen vaaralliseksi arvioidun työn tekemiseksi. (Siiki 2002, 46). Esimerkiksi markettien lihamuoneessa on koneita, joiden kanssa voi tapahtua onnettomuuksia, mikäli työhönopastus ei ole ollut riittävällä tasolla. Työturvallisuusasiat on äärimmäisen tärkeää huomioida työntekijöiden perehdytyksessä. Tästä asiasta tarkemmin kappaleessa 2.1.3

2.2 Työolojen valvonta ja seuranta

Työnantajan on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta. Hänen on seurattava työntekijän oikeaa menettelytapaa kaikissa työtehtävien vaiheissa esimerkiksi koneiden asentamisessa ja purkamisessa. Koneiden

turvallisuusominaisuuksia tulee arvioida järjestelmällisesti ja niiden tulee olla turvallisuusmääräysten mukaisia. Työnantajan on huolehdittava, että työväliseen asennuksessa, käytössä ja siihen liittyvässä toiminnassa otetaan huomioon valmistajan antamat ohjeet. Jos ohjeita ei ole saatavilla tai ne eivät ole riittävät, niitä tulee täydentää tai laatia uudet ohjeet. Työnantajan pitämä seuranta on osa sitä kokonaisvaltaista prosessia, jolla työpaikalla hallitaan turvallisuutta. Työympäristön on täytettävä asianmukaiset vaatimukset. Toteutuakseen se vaatii työympäristön jatkuvaa seurantaa, tarkkailua ja kunnossapitoa. (Siiki 2010, 127, 108). Riittävällä valvonnalla työnantaja varmistuu myös siitä, että työntekijät noudattavat heille annettuja työskentelyohjeita. Jatkuvan ja järjestelmällisen tarkkailun avulla voidaan varmistaa työolojen turvallisuus ja estää ennalta vaaratilanteiden tai vaarallisten työolojen muodostuminen. (Työturvallisuuslaki 8§, Siiki 2010, 36-37).

Prisma Länsi-Porissa työolojen seurannasta pitää huolta turvallisuusvastaava. Työolojen seurannassa keskeisinä asioina ovat: työyhteisötutkimus, kehityskeskustelut ja päivittäinen keskustelu henkilökunnan, sidosryhmien ja asiakkaiden kanssa. Keskusteluissa voidaan käydä läpi esimerkiksi poikkeamista turvallisuudessa ja koneiden- sekä laitteiden viallisuudesta. Lisäksi voidaan käydä työntekijöiden kanssa varhaisen tuen keskustelu, jos työntekijällä on esimerkiksi paljon sairauslomia tai heikentynyt työmotivaatio. (Vanhatalo 2014. Myyntipäällikkö. Tiedonanto).

2.2.1 Työntekijöiden koulutus ja perehdytys

Perehdyttämisellä tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, jotka edesauttavat uuden työntekijän edellytyksiä onnistua työssään. Perehdytyksen avulla työntekijä pääsee mahdollisimman hyvään alkuun uudessa työssään niin, että selviytyy työssään itsenäisesti. Parhaimmillaan perehdyttäminen kehittää koko työyhteisöä ja organisaatiota. Hyvä perehdyttäminen sisältää ne käytännön toimet, jotka helpottavat työssä aloittamista ja varsinaisen opastuksen työtehtävään. Hyvässä perehdyttämisessä otetaan huomioon jo alkuvaiheessa uuden työntekijän osaaminen ja pyritään hyödyntämään sitä perehdyttämisprosessissa. Perehdyttäminen ei tarkoita pelkästään uusien tietojen ja taitojen kehittämistä vaan sillä pyritään myös saaman esille hänellä jo olevaa osaamista. Aiemmin perehdyttämisessä oli ensisijaisesti kyse vain työhön opastamisesta. Kuiten-

kin organisaation ja työtehtävien monimutkaistuessa laajempi perehdytys on tullut tärkeäksi. Tällä tarkoitetaan tarkempaa tutustumista yritykseen ja työyhteisöön. Perehdyttäminen on nykyään tullut monimuotoisemmaksi ja laajemmaksi, koska työntekijän on tarkemmin ymmärrettävä muun muassa miten organisaatio toimii. (Kupias & Peltola 19-20, 13).

Perehdyttäminen edesauttaa työntekijän sopeutumista ja sitoutumista työyhteisöön sekä auttaa suoriutumaan työtehtävistä mahdollisimman hyvin. Asianmukainen perehdytys luo pohjan toiminnan kehittämiseksi. Kaupan alalla tärkeä osa perehdyttämistä on yrityksen palveluperiaatteiden ja liikeideamallin läpikäyminen. Erityisesti tämä koskee asiakaspalvelutehtävissä toimivia henkilöitä. Työntekijöitä tulisi opastaa ymmärtämään oma roolinsa ja mikä vaikutus hänen toiminnallaan on työpaikan kokonaiskuvaan. (Rauramo 2003, 34). Esimerkiksi kattavasti perehdytetyt paloturvallisuusasiat voivat tositilanteen tullen pelastaa monen hengen. Pienet asiat, kuten sammutusvälineiden käyttö ja tieto niiden sijainnista voivat olla hätätilanteessa ratkaisevassa asemassa.

Koulutusta suunniteltaessa ja toteuttaessa on otettava huomioon työntekijöiden yksilölliset tekijät. Työntekijän aikaisemmat työtehtävät, koulutus ja muut mahdolliset taustatekijät tulee ottaa huomioon. Vanhan työntekijän siirtyessä uusiin työtehtäviin tulee perehdytyksen erota täysin uuden työntekijän perehdytyksestä. Kuitenkin ammattitaitoisellekin työntekijälle on annettava perehdytystä työpaikan olosuhteisiin ja vaaratekijöihin sekä käyttöön otettaviin uusiin työmenetelmiin. (Rauramo 2003, 34. Siiki 2010, 52). Työntekijän aloittaessa uutta työtehtävää, tulee hänen arvioida työtehtävän mahdollisia vaaroja ja riskejä. Mikäli työntekijä epäroi työtehtävän turvallisuutta, tulee hänen kertoa siitä esimiehelle tai osastovastaavalle. (Prisma Länsi-Pori Pelastussuunnitelma 2013) Työntekijä voi kokea olonsa turvattomaksi esimerkiksi lihahuoneessa tai trukilla ajaessa. Työtehtävän uudelleen perehdyttäminen on paras tapa saada työntekijä kokemaan tehtävän turvalliseksi.

Työnopastus on työtehtävään liittyvää tietojen ja taitojen opastamista. Toiminnasta vastaa ensisijaisesti esimies, mutta käytännössä opastajan voi toimia asian ja työtehtävät hallitseva ja luonteeltaan vuorovaikutukseen pystyvä työkaveri. Työnopastuksen tulee olla luonteeltaan kannustavaa, aloitteellisuuteen ohjaavaa ja uuden oppimis-

ta. Työnopastuksen suositellaan jaoteltavan osiin, jolloin voidaan tarvittaessa palata edellisiin työvaiheisiin ja varmistaa näin oppiminen. Työnopastukseen voidaan liittää mukaan kokeneiden työntekijöiden työn seuraamista ja näin antaa vaikutelma tulevastä työtehtävästä. Keskeisiä asioita perehdyttämisessä ja työnopastuksessa ovat työtehtävä ja työtapä, asiakastilanteen hallitseminen sekä paloturvallisuus. Asiakastilanteen hallitsemiseen liittyy yrityksen toimintatapa ja palvelun laatu sekä poikkeustilanteen hallinta. Työtehtävän ja työtavan perehdyttämiseen kuuluvat esimerkiksi turvalliset työtavat, käyttöohjeiden omaksuminen, järjestys, siisteys ja hygienia. Keskeisiä paloturvallisuusasioita taas ovat toimintatavat sekä sammutusvälineiden sijainnit ja käyttö. (Rauramo 2003, 34-35).

Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelman perehdyttäminen alkaa jo silloin, kun työntekijä aloittaa työt. Työntekijälle annetaan käytännön lyhyt turvaohje (Liite1) ja paloilmoitinkaavio (Liite 2). Käytännön lyhyessä turvaohjeessa on ohjeistus siitä, miten tulisi toimia palohälytys-, sähkökatkos- ym. erikoistilanteissa. Paloilmoitinkaaviossa näkyvät esimerkiksi alkusammutusvälineiden, paloilmoitinpainikkeiden ja poistumisteiden sijainnit. Evakuointitilanteen kannalta työntekijän tulisi tietää, että henkilöstö poistuu rakennuksesta viimeisenä heti asiakkaiden poistuttua. Oma turvallisuus on tietenkin muistettava. Toinen painotettava asia on poistumisen jälkeinen kokoontumispaikka, joka on Prisma Länsi-Porilla Gigantin viereinen piha-alue. Työnopastuksen tärkeys voi olla kriittisimmillään tilanteessa, kun Prismassa on yksin iltavuorossa uusi työntekijä jota ei ole vielä perehdytetty riittävästi. Työntekijän tulee tietää tarkalleen miten toimia, jos sattuu häiriö- tai hälytystilanne. Tilanne voi muodostua todella hankalaksi, mikäli työntekijä ei ole vielä käynyt Prisman turvapassi -koulutusta tai osallistunut turvallisuuskävelyyn. Koulutuksista lisää kappaleessa 2.4.3.

Se, millä tasolla koulutus ja perehdytys ovat työpaikalla, heijastuu poistumisharjoituksen onnistumismahdollisuuksiin. Mikäli pelastussuunnitelman teoriaosuutta on läpikäyty yhdessä työntekijän kanssa, antaa se valmiudet toimia oikein poistumisharjoituksessa. Työntekijän tulee myös itse osoittaa kiinnostusta ja kunnioitusta työnantajalta saatua materiaalia kohtaan. Pelastussuunnitelma voi olla sivujen perusteella liian pitkä luettavaksi joillekin työntekijöille, mutta annettuun turvaohjeeseen tulee kaikkien työntekijöiden paneutua. Turvaohje on yhden sivun mittainen paperi, jossa ovat tärkeimmät turvallisuusohjeet.

2.2.2 Työntekijän yleiset velvollisuudet

Työturvallisuuslaki asettaa velvollisuuksia ensisijaisesti työnantajalle, mutta myös työntekijöillä on omat velvollisuutensa ja oikeutensa osallistua työympäristön parantamiseen. Työntekijälle on asetettu laissa työturvallisuuteen liittyvä huolehtimisvelvoite. Se tarkoittaa sitä, että työntekijä ottaa omassa työssään huomioon omaansa ja toisten turvallisuuteen vaikuttavat tekijät. Työntekijän tulee tehdä se siinä määrin kun hänen ammattitaitonsa ja työnantajalta saadut ohjeet ja opetus edellyttävät. (Siiki 2010, 73, 75).

Työntekijän on noudatettava työnantajan antamia määräyksiä ja ohjeita. Työntekijän on myös oma-aloitteisesti noudatettava sellaista huolellisuutta, järjestystä ja siisteyttä, jota tarvitaan työn turvallisuuden ja terveellisuuden ylläpitämiseen. Työpaikan hyvällä järjestyksellä tarkoitetaan esimerkiksi työvälineiden, laitteiden tai työjätteiden sijoittamista niille varatuille paikoille sekä tavaroiden oikein käsittelyä, kuljetusta ja varastointia koskevia järjestelyjä. Hyvä järjestys edellyttää oikeiden toimintamenetelmien suunnittelua ja työtapojen noudattamista eri tilanteissa, niiden valvontaa ja työhön perehdyttämistä. Hyvän järjestyksen noudattamisella voi olla suurikin merkitys työn turvallisuuden kannalta, sillä monilla toimialoilla toimintatapoihin liittyvät puutteet ovat merkittäviä tapaturmien aiheuttajia. (Siiki 2010, 113-114).

Lisäksi työntekijällä on velvollisuus huolehtia myös muista ihmisistä sekä ilmoittaa työpaikan vioista ja puutteellisuuksista mikäli ne vaikuttavat turvallisuuteen. Ilmoitus on tehtävä myös siinä tapauksessa, jos työntekijä pystyy itse korjaamaan ongelmakohdan. Kyky työpaikan vikojen ja puutteellisuuksien poistamiseen perustuu työntekijän ammattitaitoon, saatuun opetukseen ja ohjaukseen sekä hänen kokemukseensa. Työntekijä saa korjata sellaiset epäkohdat, joihin hänellä on oikeus ja edellytykset. Mikäli työntekijän ilmoitus ei johda toimenpiteisiin, on työnantajalla velvollisuus antaa asiallinen ja perusteltu palaute ilmoituksen tekijälle. Mikäli työntekijä kokee ns. läheltä piti -tilanteen, on siitäkin raportoitava työnantajalle. (Työturvallisuuslaki 18-19§). Läheltä piti -tilanteiden selvitys ja raportointimenettely edistää työsuojelua ja häiriötöntä työskentelyä. Prisma Länsi-Porissa läheltä piti -tilanteista käytetään nimeä vaara- tai uhkatilanne. Niillä tarkoitetaan tilannetta, jossa tapaturman sattuminen on ollut lähellä, mutta tilanne ei kuitenkaan ole vaatinut lääkärihoitoa. Näistä

tilanteista on tullut naarmu, mustelma, tai revähdys. Työsuojelupäällikön mukaan vuonna 2014 ei ole tullut vielä yhtään vaara- tai uhkatilannetta Prisma Länsi-Porissa. Vuosina 2012 ja 2013 ilmoituksia tuli molempina vuosina yhteensä kolme. (Salo 2014. Työsuojelupäällikkö. Tiedonanto). Mielestäni työntekijöiden velvollisuutena on olla kiinnostunut työpaikan turvallisuudesta ja sen turvallisuuskäytänteistä. Pelkästään pelastussuunnitelman läpikäyminen kahvitauolla nostaa jo itsessään kaupan turvallisuustasoa. Paloturvallisuuden kannalta on välttämätöntä, että työntekijä on käynyt läpi käytännön turvaohjeen.

2.3 Paloturvallisuudesta

Paloturvallisuuden ja pelastustoiminnan päämääränä on pyrkiä ennalta ehkäisemään uhkaavien onnettomuuksien aiheuttamat henkilö- ja omaisuusvahingot. Paloturvallisuus, pelastustoiminta ja näihin liittyvän väestön suojelun avulla pyritään hallitsemaan myös onnettomuusriskejä. Nämä tekijät kattavat kaikki ne ennalta ehkäisevät, torjuvat ja korjaavat toimenpiteet, joilla pyritään hallitsemaan esimerkiksi tulipaloa. (Miettinen 2002, 197).

Hallituksen esityksessä eduskunnalle työturvallisuuslaiksi (HE 59/2002) on hyviä ideoita paloturvallisuuden kehittämiseksi: ”työntekijöille annettaisiin tarpeelliset tiedot tulipalon varalta, kuten ohjeet tulenkäsittelystä työpaikalla, palo- tai räjähdysvaaraa aiheuttavista työmenetelmistä sekä erilaisten helposti syttyvien aineiden käsittelystä ja säilytyksestä. Työntekijöille tulisi antaa myös ohjeita, miten tulipalon syttyessä tulee toimia, tähän sisältyisi ohjeet esimerkiksi hälytysmerkeistä tai hätäpoistumisteistä. Tarvittaessa ohjeet olisi pidettävä työntekijöiden nähtävänä työpaikalla. Harjoituksia voisi järjestää tarpeen mukaan, jolloin samalla olisi mahdollista myös seurata ohjeiden toimivuutta ja riittävyyttä.” (HE 59/2002).

Tulipalon olosuhteiden on hyvä olla työntekijöiden tiedossa, koska muuten paloturvallisuuteen liittyvät asiat voivat tuntua vierailta ja merkityksettömiltä. Tulipalon eteneminen ja kehittyminen on täysin erilaista rakennuksessa verrattuna ulkotilaan. Sisäpalossa savukaasut ja lämpö varastoituvat sisälle pääsemättä karkaaman ulos, kun taas ulkopalossa ne poistuvat kohti taivasta. Palokaasut haittaavat hengitystä ja

muodostavat nopeasti esteen näkyvyydelle muodostaen mahdollisen eksymisenriskin. Rakennuspalossa usein palamisilman saanti alkaa rajoittaa paloa. Tätä kutsutaan epätäydelliseksi palamiseksi, joka muodostaa rakennukseen paljon häkää ja muita syttymiskelpoisia kaasuja. Rakennuspalossa palon kehittymistä kiihdyttää se, kun sisään varastoitunut lämpö heijastuu takaisin paloon. (Heljaste ym. 2008, 90, 93,94). Toiminnallisella paloturvallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi liikkumisen, liikenteen ja materiaalivirtojen järjestelyä. Sillä tarkoitetaan myös toimitilojen ja työpaikan muiden alueiden järjestystä ja siisteyttä. (Siiki 2002, 70) Prisma Länsi-Porissa on painotettu, että yleisen siisteyden ja järjestyksen on oltava kunnossa. Näiden lisäksi myös toimiva jätehuolto liittyy työpaikan päivittäiseen paloturvallisuuteen. Esimerkiksi palon lähteitä voivat olla sähkölaitteisiin kerääntynyt pöly, työtiloihin jätetty pakkausmateriaali, tyhjentämättömät jäteastiat tai herkästi syttyvien jätteiden tyhjentäminen väärään paikkaan. Roskispaloja pystytään muun muassa välttämään noudattamalla ohjeita sovitulla tupakointipaikalla. (Prisma Länsi-Pori Pelastussuunnitelma 2013).

Prisma Länsi-Porissa on asennettu kattoon veden siirtoa varten tarvittava putkisto sekä vesisuuttimet. Tämän sammutusjärjestelmän nimi on sprinklerilaitteisto. Se on suunniteltu sammuttamaan tulipalo jo palon alkuvaiheessa tai pitämään syttynyt palo hallinnassa, kunnes lopullinen sammutus saadaan suoritettua muilla menetelmillä. Sprinkleri voidaan käynnistää itse sen jälkeen, kun palo on havaittu tai se aukeaa itsestään, kun suojana oleva ilmaisin laukeaa. Tämä tarkoittaa sitä, että palon havaitsemisen jälkeen vesisuuttimet aukeavat yleensä yksitellen sitä mukaa, kuin niiden suojana olevat ilmaisimet havaitsevat tulipalon alapuolellaan. Tyypillisesti sprinklerissä käytettävä paloilmaisin on lämpöilmaisin, joka havaitsee lämpötilan nousun yli asetetun raja-arvon. (Miettinen 2002, 204) (E1 Suomen Rakentamismääräyskokoelma 2011, 43) Sprinklerit ovat kaikista tehokkain sammutusväline, jos sprinklerin vesi yltää tulipaloalueelle. Tavarointa ei saa kasata kattorajaan asti, sillä voi olla ettei vesi yllä paloalueelle asti. (Meacham 1999, 304).

Prisma Länsi-Porin alkusammutuskalustossa on käsisammuttimia yhteensä 14 kpl ja paloposteja 18kpl. Paloilmoitinpainikkeita löytyy kiinteistöstä yhteensä 48, paloilmalaisimia 18 kpl ja hälytyskojeita 5 kpl. (Liite 2)

2.3.1 Paloturvallisuussäädökset

Suomessa on lainsäädäntö, joka säätelee rakennettavien rakennusten turvallisuutta. Tulipalojen estämiseksi ja kehittymisen hidastamiseksi on olemassa määräyksiä esimerkiksi palo-osastoinnista, pintakerroksista ja poistumisreiteistä. Osastoinnissa rakennus jaetaan osiin niin, etteivät savu ja palo pääse esteettömästi leviämään koko rakennukseen kerralla. Pintakerroksilla taas pyritään vaikuttamaan tulipalon syttymiseen ja leviämismenoon. (Heljaste ym. 2008, 98).

Kiinteistöjen teknisissä rakennemääräyksissä on määritelty paloturvallisuudelle olennaisia perusvaatimuksia. Tärkein on ympäristöministeriön asetus (3/11) rakennuksen paloturvallisuusmääräyksistä. Rakenteellisella turvallisuudella tarkoitetaan tiivistetysti kaikkia niitä teknisiä toimintaratkaisuja, jotka vaikuttavat suoraan tai välillisesti toimitilan turvallisuuteen. Niillä pyritään estämään tulipalon esiintyminen ja eteneminen. Näitä asioita ovat esimerkiksi palonkestävät rakennusmateriaalit, seinien, lattioiden ja kattojen paksuudet sekä ikkunoiden ja ovien suojaaminen. (Miettinen 2002, 97, 200) Myös merkityt poistumis- ja sammutusreitit, tilasuunnittelu, sprinklerijärjestelmä, palo-osastointi, pelastussuunnitelma ja pelastuskaavio kuuluvat rakenteellisen turvallisuuden ratkaisuihin (Liite 5). Liite 5 on poimittu Prisma Länsi-Porin turvallisuuskävelyyn valmistavasta PowerPoint esityksestä. Periaatteessa PowerPoint on käytännön lyhyt turvaohje lisättynä turvallisuuden hallintakeinoja.

Rakennus on suunniteltava, rakennettava ja pidettävä kunnossa niin, että tulipalon syttymisen ja leviämisen vaara on vähäinen. Lisäksi pelastustoiminnan on oltava onnettomuuden sattuessa mahdollista. Huonon suunnittelun korjaaminen jälkikäteen on kallista ja joissain tilanteissa mahdotonta. Tämän takia hyvän suunnittelun merkitys korostuu kiinteistöä rakentaessa. (Siiki 2010, 70-71). Prisma Länsi-Pori on rakennuksen paloluokaltaan P1. Rakennusmääräysten mukaan rakennukset jaetaan paloluokitukseltaan kolmeen luokkaan:

- Paloluokka 1:ssä oletetaan tulipalotilanteen aikana rakennuksen kantavien rakenteiden pääsääntöisesti kestävänsä ilman sortumista.
- Paloluokka 2:ssä voi kantavien rakenteiden vaatimustaso olla paloteknisesti Paloluokka 1:stä pienempi. Paloluokka 2:ssä turvallisuustason määrittelyssä

keskipisteenä on erityisesti seinien, sisäkattojen ja lattioiden pintaosien ominaisuudet.

- Paloluokkaan 3:ssa ei aseteta erityisvaatimuksia kantaville rakenteille palonkeston suhteen. (E1 Suomen rakennusmääräyskokoelma 2011, 10). (Prisma Länsi-Pori Pelastussuunnitelma 2013).

Ympäristöministeriön asetuksessa (3/11) määritellään rakennusten paloturvallisuutta ja siihen liittyviä määräyksiä ja ohjeita. E1 eli Suomen rakentamismääräyskokoelma määrittää, että rakennuksesta tulee voida poistua turvallisesti tulipalossa tai muussa hätätilanteessa, joten uloskäytäviä pitää olla riittävästi. Uloskäytävien tulee olla helppokulkuisia ja väljiä niin, että poistumisaika rakennuksesta ei ole vaaraa aiheuttavan pitkä. Poistumisalueelta pitää pystyä kuljettamaan liikuntakyvytön henkilö uloskäytävän kautta paareilla pois. Uloskäytävän kautta poistuvien henkilöiden lukumäärän perusteella lasketaan uloskäytävän vähimmäisleveys. Poistumisalueen henkilömäärä voidaan jakaa eri uloskäytävien osalle ja uloskäytävien leveydet lasketaan yhteen. Henkilöiden määränä on käytettävä suurinta poistumisalueelle suunnattua henkilömäärää. Leveys mitoitetaan henkilömäärältään suurimman poistumisalueen mukaan, jos samaan uloskäytävään liittyy useita poistumisalueita. (E1 Suomen Rakentamismääräyskokoelma 2011, 27, 30).

Pelastuslain määritelmän mukaan pelastustoiminta tarkoittaa ihmisten, omaisuuden ja ympäristön suojaamista ja pelastamista. Pelastustoiminta vaatii onnettomuuksien sattuessa tai uhatessa kiireellisesti suoritettavia toimenpiteitä vahinkojen rajoittamiseksi ja seurausten lieventämiseksi. (Pelastuslaki 1§). Pelastuslain 8§:n mukaan omistaja on velvollinen ehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä ja varautumaan sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät. Pelastuslaki velvoittaa rakennuksen omistajaa, haltijaa ja toiminnanohjaajaa huolehtimaan rakennuksessa olevat ihmiset pois kiinteistöstä. Tulipalossa tai muussa äkillisessä vaaratilanteessa ihmiset pitää saada poistumaan rakennuksesta tai heidät pitää pystyä pelastamaan muulla tavalla. (Linjala&Waitiainen 2010, 4). Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelman mukaan kiinteistössä on päivällä tai illalla enintään 800 henkilöä. Prisma Länsi-Porissa turvallisuusvastaavan tehtävänä on pitää yhteyttä alan viranomaisiin. (Prisma Länsi-Pori Pelastussuunnitelma 2013). Yleisimpiä pelastustoiminnan sidosryhmiä ovat palolaitos, poliisi ja sairaala.

2.4 Prisman turvallisuuskäytännöt

S-ryhmän Prismoilla on yhtenäiset turvallisuuskäytännöt. Näitä käytäntöjä ovat: S-ryhmän turvapassi -koulutus, ensiapukoulutus, turvallisuuskävelyt. (Prisma Länsi-Pori Pelastussuunnitelma 2013) Poistumisharjoitus muuttaa pelastussuunnitelman teorian käytännön harjoitukseksi.

Työntekijä, joka ymmärtää vaaran luonteen, on motivoitunut estämään sen sekä kouluttautumaan palon sammuttamiseksi. Työpaikalla on hyvä järjestää tietyin väliajoin koulutustilaisuus, jossa kerrataan kaupan turvallisuusriskejä ja paloturvallisuusasioita. Oikea toiminta tulipalotilanteessa sekä mahdolliset syttymissyöt on hyvä pitää työntekijän muistissa. Työntekijälle on hyvä kertoa siitä, mitä riskejä yrityksen toimintaan tulipalojen ja muiden onnettomuuksien osalta liittyy ja mikä tulee olemaan seuraus yrityksen toiminnalle, mikäli riski toteutuu. Ymmärtäessään riskin ja seurauksen on työntekijä motivoituneempi toimimaan tätä mielikuvaa vastaan. Henkilökunnan koulutusta voi järjestää monelta tavalla. Koulutukseen on mahdollista saada ulkopuolista apua esimerkiksi alalla olevilta järjestöiltä tai pelastuslaitoksen kouluttajilla. Tarkoituksen mukaisinta on kuitenkin se, jos yrityksen turvallisuusvastaavalle annetaan koulutusta aiheesta ja hän jakaa saamansa opin yrityksen henkilökunnalle. (Heljaste ym. 2008, 96-97). Koulutuksen tulee sisältää teoriaosuuden lisäksi myös tarvittava määrä käytännön harjoittelua. Oikeat toimenpiteet alkusammutustilanteessa on osattava etukäteen, koska esimerkiksi jauhesammuttimet toimivat vain noin 30 sekunnin ajan. Puutteellisten taitojen takia pienikin palonalku voi jäädä sammuttamatta tämän takia. (Miettinen 2002, 205-206).

Prismassa työturvallisuuteen liittyvät vaarojen arvioinnit käydään henkilökunnan kanssa läpi. Aluksi se tehtiin kerran vuodessa, mutta nykyään se tehdään kolmen vuoden välein. Viimeksi vaarojen selvittämiskartoitus on tehty vuoden 2012 helmikuussa. Vaarojen suuruuden todennäköisyys ja seurausten vakavuuden määrittäminen arvioitiin asteikolla 0-5. Missään tilanteessa ei todettu olevan edes kohtalaista tai suurempaa vaaraa. Vähäisen vaaran uhka koettiin työkoneliikenteessä trukilla ajaessa. Ryöstö koettiin kassa-osastolla vähäisen vaaran uhkaksi. Myös nostot ja siirrot sekä yli- tai alikuormitus koettiin vähäiseksi vaaraksi. (Prisma Länsi-Porin Vaarojen arviointiohjelma 2012).

2.4.1 Turvallisuusorganisaatio

Työsuojelun valvontalain (44/2006) mukaan työsuojeluorganisaatioon kuuluvat työnantajan nimeämä työsuojelupäällikkö ja työntekijöiden valitsema työsuojeluvaltuutettu, varavaltuutettu sekä mahdolliset työsuojeluasiamiehet. Työsuojeluorganisaatiolla ei ole samanlaista vastuuta työsuojelussa, kuin esimiehellä. Työsuojeluorganisaation tehtävänä on edistää työsuojelutoimintaa osaamisellaan ja aloitteillaan sekä esimiehiä ja työntekijöitä palvelevilla toimillaan. Työsuojeluhenkilöstö välittää työsuojelutietoutta ja seuraa työpaikan työoloja. (Rauramo 2003, 17).

Prisma Länsi-Porin työsuojeluorganisaatiossa keskeiset toimijat ovat esimies, turvallisuusvastaava ja työsuojelupäällikkö. Työsuojelupäällikkö toimii Satakunnan Osuuskaupan keskuskonttorista käsin alueen kaikkien yksiköiden työsuojelupäällikkönä. Kauppa on jaettu kolmeen osa-alueeseen: PT eli päivittäistavara, KT eli käyttötavara ja Kassa-osasto. Sekä Päivittäistavara-alueella, Käyttötavara-alueella, Kassa-alueella, että Ravintolamaailma-alueella on omat vastuuhenkilönsä. Toimipaikan johto vastaa työpaikan turvallisuudesta ja tarjoaa mahdollisuudet turvallisuustoiminnan luomiselle ja ylläpitämiselle. (Prisma Länsi-Pori Pelastussuunnitelma 2013).

Turvallisuusvastaavan vastuulla on turvallisuusorganisaation henkilöstöhallinta ja kouluttaminen sekä huolehtiminen siitä, että työtilat pysyvät säädösten, määräysten ja ohjeiden edellyttämässä kunnossa. Turvallisuusvastaava arvioi myös turvallisuustoiminnan tuloksellisuutta ja tekee tuloksista raportin johdolle. Lisäksi turvallisuusvastaava johtaa toimintaa onnettomuus- ja vahinkotilanteissa ja järjestää tarvittaessa tapahtumaan edellyttävän jälkivahinkojen torjunnan. Turvallisuusvastaava huolehtii siitä, että henkilökunta saa asianmukaisen turvallisuuskoulutuksen. Koulutukseen kuuluu uuden työntekijän perehdyttäminen, turvallisuusorganisaation tehtävänmukainen koulutus, henkilökunnan perehdyttäminen turvallisuusasioihin sekä koulutusseuranta. Turvallisuusvastaavalla on vastuu huolehtia siitä, että työntekijät tietävät mitä tehdä evakuointitilanteessa. Ylimmällä johdolla on taas vastuu antaa resursseja alemmalle johdolle, jotta pystytään järjestämään esimerkiksi poistumisharjoituksia. Esimiehien ja henkilökunnan velvollisuutena on huolehtia päivittäisen työn ohella palo- ja henkilöturvallisuudesta sekä turvallisuustoiminnan ylläpitämisestä omalla alueellaan. Heidän tulee myös huolehtia toimenpiteiden käynnistämisestä onnetto-

muus- ja vahinkotilanteissa. Lisäksi esimiehen tulee perehdyttää ja opastaa työntekijät työpaikan turvallisuusjärjestelyihin ja toimintaan onnettomuustilanteissa. (Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelma 2013).

Henkilöstön työskennellessä päivästä toiseen samassa ympäristössä ja tehtävissä, tottuu se helposti työolosuhteisiinsa ja siihen liittyviin vaaroihin. Turvallisuusasioissa tarvitaankin ajoittaista herättelyä erilaisten turvallisuuskampanjoiden muodossa. Tärkeintä on kuitenkin systemaattinen toiminta, joka alkaa vaarojen kartoituksesta työturvallisuuslain edellyttämällä tavalla. Vuosisuunnitelma, toimintaohjelma, toteutus, mittaaminen, seuranta ja raportointi ovat jatkuvaa prosessiluonteista toimintaa. Näiden asioiden suunnitelmallisuus, ennakointi ja hallittu toiminta ovat tärkeitä asioita työturvallisuuden edistämiseksi. Keskeinen tekijä onnistuneeseen toteutukseen on myös johdon ja muun henkilöstön sitoutuminen. (Rauramo 2003, 9,33).

2.4.2 Työsuojelun toimintaohjelma

Työturvallisuuslain mukaan jokaisella työnantajalla on oltava turvallisuuden, terveyden ja työntekijöiden työkykyä edistävä ohjelma. Sen tulee kattaa työolojen kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset. Toimintaohjelman laatimista edeltää työympäristövaarojen ja työpaikan työsuojelutilanteen selvittäminen. Työsuojeluohjelmaa varten on tärkeää saada yksityiskohtaista tietoa työoloista, työhön liittyvistä vaaroista, työntekijöiden terveydentilasta ja niissä tapahtuvista muutoksista. (Rauramo 2003, 30. Työturvallisuuslaki 9§). Työsuojelun toimintaohjelman tarkoituksena on tehostaa ennakoivaa työsuojelua sekä työpaikan suunnitelmallista ja järjestelmällistä toimintaa. Yrityksen tavoitteena on löytää sille sopivimmat ratkaisut, jolla se pystyy vaikuttamaan työntekijöidensä turvallisuuteen ja työkykyyn. Oikeita keinoja käyttämällä yritys pystyy edistämään työntekijöiden henkistä ja fyysistä terveyttä. Tavoitteiden toteutumisen kannalta on tärkeää, että johto ja henkilöstö ovat sitoutuneet noudattamaan ohjelmassa todettuja toimintaperiaatteita. (Siiki 2010, 37-38).

Työturvallisuuslaki ei määrää työsuojelun toimintaohjelmalle tiettyä muotoa, laajuutta tai sisältöä. Ohjelma määräytyy toimialan, koon, tuotantotavan ja työsuojelutar-

peiden mukaan. Sen ei välttämättä tarvitse olla erillinen, vaan se voidaan sisällyttää yrityksen muihin ohjelmiin. Työsuojelun toimintaohjelman tulee sisältää muun muassa työn organisoinnin, työolojen, sosiaalisten suhteiden sekä työympäristön vaikutukset terveyteen ja turvallisuuteen sekä työolojen kehittämistarpeet. (Työturvallisuuslaki 9§) Toimintaohjelma on pidettävä ajan tasalla. Sisältöä ja tavoitteita voi tarkastella ja arvioida säännöllisin väliajoin. Uudelleen arviointeja aiheuttavat työympäristön muutokset tai työntekijöiden turvallisuuteen ja terveyteen vaikuttavien asioiden muuttuminen. (Siiki 2010, 39).

Prisma Länsi-Porissa työsuojelun toimintaohjelma on nimellä Vaarojen arviointiohjelma, jossa käydään läpi mahdollisia vaara- ja uhkatilanteita. S-ryhmällä on toimialakohtaiset riskianalyysit joita käytetään tukena onnettomuusriskien ja työn vaarojen arvioinnissa. ”S-ryhmässä työnvaarojen arviointi ja sen sisältö perustuu Pelastuslakiin (379/2011), Työturvallisuuslakiin (738/2002) sekä S-ryhmän sisäisiin turvallisuuden omavalvontastandardeihin.” S-ryhmän yleiset turvallisuuden omavalvontastandardit ovat kaikille ketjuille yhteiset. S-ryhmän toimipaikoissa suoritetaan vuosittain omavalvontastandardin sisällön mukaiset turvallisuuskatselmukset. Katselmusten tuloksien tulee olla pelastussuunnitelman liitteenä. (Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelma 2013).

Rauramon mukaan työsuojelun toimintaohjelman tarkastelussa ja arvioinnissa tulisi käyttää yhteistoimintamenettelyä. (Rauramo 2003, 30). Prisma Länsi-Porin Vaarojen arviointiohjelma tarkastellaan säännöllisesti työntekijöiden kanssa kolmen vuoden välein. Aikaisemmin sitä tarkasteltiin vuoden välein.

Prisma Länsi-Porin vaarojen arviointi koostuu seuraavista vaiheista:

1. Vaarojen tunnistaminen

- Työntekijät miettivät omalle työtoiminnalle mahdollisia onnettomuus- ja vahinkoriskejä.

2. Riskien valinta

- Työntekijät kokoavat näistä onnettomuus- ja vahinkoriskeistä 5-10 merkittävintä.
- Työntekijät valitsevat myös 5-10 merkittävintä työturvallisuusriskiä, jotka liittyvät työn vaarojen arviointiin ja työturvallisuuteen.

3. Toimenpiteet

- Valittujen riskien hallitsemiseksi ja ennalta ehkäisemiseksi, vastauksista suunnitellaan vaarojen arviointiohjelma. (Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelma 2013).

2.4.3 Turvallisuuskävely ja Turvapassi -koulutus

Suomen pelastusalan keskusjärjestö SPEK on määritellyt turvallisuuskävelyn asuinrakennuksen pelastussuunnitelmaa varten, mutta se tarkoittaa samaa myös kaupan suuryksikössä. Turvallisuuskävely tarkoittaa kävelykierrosta, jonka aikana kartoitetaan työpaikan vaarapaikat tai vaaralliseksi koetut paikat. Turvallisuuskävely on käytännönläheinen tapa selvittää kiinteistön turvallisuustaso, erilaiset vaaranpaikat ja sen riskit. (Hatakka&Gröstrand 2012, 14). Turvallisuuskävely on hyvä käytännönläheinen tapa valmistaa työntekijää evakuointitilanteeseen.

Turvallisuuskävelyssä yhdistyy tehokkaasti turvallisuusasioiden opetus ja oman työpaikan turvallisuusympäristön tuntemus. (Linjala&Waitinen 2010, 9). Sen tarkoituksena on kiertää kaupan kaikki poistumisreitit ja kerrata miten toimia esimerkiksi tulipalo-, sähkökatko- ja erikoistilanteissa. Kävelyn aikana kerrataan palosammutusvälineiden sijainnit yms. välineistö. Porin Prismojen johtaja järjesti vuoden 2013 aikana Prisma Mikkolalle ja Prisma Länsi-Porille yhteensä 14 turvallisuuskävelyä. Turvallisuuskävelyn aikana järjestettiin myös pieniä tehtäviä, jossa työntekijöiden piti miettiä miten toimia ja mitä poistumisreittiä käyttää jos tulipalo olisi syttynyt siinä hetkessä. (Nurmi 2014. Prisma- johtaja. Tiedonanto). Suomen pelastusalan keskusjärjestö SPEK on todennut turvallisuuskävelyt erinomaiseksi yrityksen turvallisuuskoulutuksen yhteydessä. Niissä työntekijät pääsevät näkemään työpaikan riskit ja vaarapaikat. Havaitsemalla vaarapaikat, työntekijät pystyvät tulevaisuudessa ehkäisemään niiden syntymistä. Uloskäytävien tiedostamisen lisäksi ovien avausmekanismit on tärkeää oppia. Turvallisuuskävely antaa työntekijöille konkreettista oppia omasta työpaikasta ja tutustuttaa työpaikan turvallisuustekniikkaan. (Turvallisuuskävely työpaikalla).

S-ryhmän Turvapassi -koulutukset ovat osa pelastussuunnitelman työturvallisuutta. Turvapassi -koulutus kestää yhden päivän ja siinä käydään läpi toiminnan ja käytän-

nön turvallisuutta. Ennen turvapassi -koulutuksen alkamista työntekijät täyttävät ne ennakkotehtävät, jotka liittyvät työturvallisuuteen ja tulevaan koulutukseen. Turvapassikoulutus alkaa luentotyypisellä teorian harjoittamisella (Liite 3). Liitteessä 3 on turvapassi -koulutuksen aikataulu ja ohjelma. Koulutuksen alussa käydään läpi koulutuksen tavoitteet, riskitilanteet, toiminta vaaratilanteissa ja henkinen ensiapu. Seuraava teoriaosuus sisältää paloturvallisuuskoulutusta ja selostuksen toiminnasta onnettomuus- ja vaaratilanteissa. Teoriaosuuden jälkeen työntekijät jaetaan ryhmiin rastikoulutusta varten. Rastikoulutuksessa on neljä eri osa-aluetta, jotka ovat: ensiapu, uhkatilanteet, sammutusharjoitus ja elvytys. Ensiapu- ja uhkatilanne rastit kestävät 100 minuuttia, kun taas sammutusharjoitus ja elvytys kestävät 50 minuuttia. Päivän päätteeksi kouluttajat antavat palautteen koulutuksesta ja jakavat turvapassit. Turvapassi on voimassa 6 vuotta ja hätäpassi 3 vuotta. Työntekijä osaa koulutuspäivän jälkeen tunnistaa työhön liittyviä turvallisuusriskejä, ehkäistä vaaratilanteiden syntymistä ja toimia ensiapu-, uhka-, ja palo- ja vaaratilanteissa.

2.4.4 Ensiapuryhmät

Työturvallisuuslain 46§:n mukaan työnantajan on huolehdittava työpaikalla järjestettävästä ensiavusta. Ensiavun järjestämiseen vaikuttavat työntekijöiden lukumäärä, työn luonne ja muut työolosuhteet. Työntekijöille on annettava ohjeet toimenpiteistä, joihin tapaturman tai sairastumisen sattuessa on ryhdyttävä. Työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä on oltava riittävä määrä asianmukaisia ensiapuvälineitä.

Työpaikan ensiapuvalmius tulee suunnitella ja ylläpitää työolosuhteiden ja vaarojen edellyttämällä tasolla. Ensiapukoulutuksessa ja ensiaputarvikkeiden laajuudessa työtapaturmavaara jaetaan kolmeen ryhmään riippuen siitä onko vaara vähäinen, ilmeinen tai erityinen. Elintarvikemyymälässä on yleensä melko laaja ensiapuvarustus mahdollisten viiltohaavojen ja palovammariskin vuoksi. Toiminnallisesti tarkoituksemukainen ensiapuvalmius suunnitellaan yhteistyössä työsuojelun, työterveyshuollon ja tarvittaessa väestönsuojelun ja pelastustoimen kanssa. (Rauramo 2003, 58).

Porin Prismojen työntekijöiden ensiapuvalmiudet käydään läpi turvapassi -koulutuksessa. Työturvallisuuslain 46§:n mukaan jokaisella työntekijällä tulee olla

perustiedot työpaikan ensiapujärjestelyistä. Suomen punainen risti ja työterveyshuoltoyksiköt järjestävät ensiapukursseja. Peruskursseilla käydään ensiavun perustaidot ja jatkokursseilla perehdytetään vaikeampiin ensiaputilanteisiin.

Ensiapuvälineille on oltava vastuullinen hoitaja, joka tarkistaa vähintään kuukausittain ensiapuvälineiden määrän, kunnon ja säilytyspaikan siisteyden. Prisma Länsi-Porissa vastuu on ensiapukaappivastaavalla esimiehellä ja Securitas Oy:llä. Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelmassa todetaan, että ensiapuvälineet on vaihdettava, jos ”käytettävä ennen”- päivämäärä on umpeutunut tai tarvikkeiden sinetti on murrettu. Lisäksi työpaikalla pitää olla vähintään yksi ensiapukoulutuksen saanut henkilö 25:ttä työntekijää kohden. (Rauramo 2003, 58). Prismassa ensiapukoulutus pyritään päivittämään kolmen vuoden välein. EA 1- kurssi on voimassa kolme vuotta. (Vanhatalo 2014. Myyntipäällikkö. Tiedonanto).

3 PELASTUSSUUNNITELMA KAUPAN SUURYKSIKÖSSÄ

Pelastuslaki (379/2011) velvoittaa yrityksiä huolehtimaan omasta turvallisuudestaan ja laatimaan tarvittaessa pelastussuunnitelman. Tällä omatoimisella varautumisen velvoitteella pyritään ennaltaehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä, varautumaan ihmisten, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen onnettomuustilanteissa. Onnettomuuden sattuessa pyritään saamaan ihmiset sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin he omatoimisesti kykenevät. (Heljaste 2008 ym. 111). Onnettomuuden tapahduttua on tärkeää, että ihmiset pelastetaan ja onnettomuuden seurauksia rajoitetaan. Pelastuslaissa määritellään pelastussuunnitelman laatimisvelvollisuus ja sisältö. Pelastuslain asetuksessa 15§ mukaan pelastussuunnitelman on sisällettävä;

- ”1) vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmistä;
- 2) rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä;
- 3) asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi;
- 4) mahdollisista muista kohteen omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä.” (Pelastuslain asetus pelastussuunnitelmasta).

Valtioneuvoston asetus (407/2011) määrittelee pelastuslakia tarkempia säädöksiä kohteisiin, joihin on tehtävä pelastussuunnitelma. Asetuksen mukaan pelastussuunnitelmassa on myös selvittävä, miten omatoiminen varautuminen toteutetaan poikkeusoloissa. (Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta)

Pelastussuunnitelma tehdään yrityksen oman toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi. Keskeistä on, miten se on suunniteltu ja millä tavalla se on otettu työyhteisön käyttöön. Pelastussuunnitelman heikkous voi olla se, että suunnitelmasta tietää vai pieni osa henkilöstöstä tai se, että siihen on tutustunut vain pieni joukko. Edelleen ongelmallista on, että yrityksen riskiarvioita ei ole tehty. Pelastussuunnitelmasta voi puuttua esimerkiksi ohjeosa kaikille työntekijöille siitä, miten tulisi toimia tulipalotilanteissa. Ohjekortti on tiivistelmä pelastussuunnitelman tärkeimmistä asioista. (Heljaste ym 2008, 111-112). Prisma Länsi-Porissa näitä ongelmia ei ole. Riskien arviointi tehdään Prisma Länsi-Porissa vähintään kolmen vuoden välein. Arviointeja on hyvä tehdä tasaisin väliajoin, jotta pystytään kartoittamaan etukäteen uusien vaaratilanteiden synty. Lisäksi uusille työntekijöille jaetaan ohjekortit, josta selviää ohjeistus eri-

koistilanteisiin. Pelastussuunnitelma päivitetään vähintään kerran vuodessa, ja se perehdytetään työntekijöille sekä niille, joiden on osallistuttava pelastussuunnitelman toimeenpanoon. Pelastussuunnitelman päivityksestä vastaa prisma- johtaja. (Prisma Länsi-Porin Pelastussuunnitelma 2013)

3.1 Toiminta tulipalotilanteessa

Tulipalot ja räjähdysvaara ovat läsnä kaikissa työpaikoissa, joissa käytetään sähkölaitteita. (Miettinen 2002, 271) Tulipalotilanteessa merkittävää on se, kuinka nopeasti palo havaitaan. Aikainen hälytys antaa henkilökunnalle mahdollisuuden alkusammutukseen ja nopeaan rakennuksesta poistumiseen. Viiveittä tehty hätäilmoitus sekä oma toiminta onnettomuuden ensihetkinä on äärimmäisen tärkeää. (Heljaste ym. 2008, 106), (Virtanen 2008, 4). Myymälässä suuri osa ihmisistä on asiakkaita. On mahdollista, että asiakas löytää tulen alun, mikäli tulipalo syttyy myymälän puolella. Jos asiakas itse ei näe lähistöllä palosammutusvälineitä, etsii hän lähimmän työntekijän käsiinsä. Tässä tapauksessa työntekijän on tiedettävä miten toimia ja tiedettävä mistä alkusammutusvälineen löytää. Jos paikalla on useita henkilöitä, voidaan toimenpiteet jakaa auttajien kesken. Esimerkiksi itse voi yrittää sammuttaa tulipalon vaahtosammuttimella ja pyytää toista henkilöä soittamaan hätäkeskukseen.

Alkusammutuksella pyritään sammuttamaan tulipalo ennen sen laajenemista hallitsemattomaksi tulipaloksi. Alkusammuttimet tulisi sijoittaa kohteisiin siten, että ne ovat helposti saatavilla ja sijaitsevat riittävän lähellä todennäköistä palon syttymispaikkaa. (Miettinen 2002, 205). Työntekijän tulisi myös itsenäisesti tutustua työpaikan alkusammuttimiin ja selvittää missä sijaitsee työpisteen lähin alkusammutin. Alkusammuttimissa on yksinkertainen käyttöohje, joka olisi hyvä lukea ennen oikeaa hätätilannetta. (Heljaste ym. 2008, 98).

Henkilökunnan tehtäviä tulipalotilanteessa on huolehtia ihmisten pelastamisesta ja opastamisesta poistumispisteille, sammuttaminen, sisäisen hälytyksen tekeminen, palokunnalle ilmoittaminen ja opastaminen kohteeseen. Helpoin tapa sisäistää nämä toimenpiteet on harjoitella poistumisharjoitusta. (Virtanen 2008, 18).

Paloturvallisuusohjeita on monia erilaisia. Jokainen yritys käyttää itselleen sopivinta paloturvallisuusmuotoa. Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelman tulipalon turvallisuusohje on seuraavanlainen:

- ”Pelasta vaarassa olevat
- Hälytä lisääpua paikalle
- Sammuta palo lähimmällä alkusammuttimella
asettamatta itseäsi vaaraan
- Rajoita paloalue sulkemalla ovet ja ikkunat. Varo savua, se on myrkyllistä.
- Noudata myymäläpäällikön/sijaisen sekä viranomaisten ohjeita.
- Opasta asiakkaita ohjeiden mukaan
- Opasta palokuntaa
- Ilmoittaudu esimiehellesi tilanteen jälkeen”

Lisäksi muokkaisin aiempia:

- Toimi asiakkaiden oppaana ja ohjaa heidät oikeaa poistumisreittiä käyttäen.
- Siirry sovitulle kokoontumispaikalle ja ilmoittaudu esimiehellesi.
- Neuvo tarvittaessa palokunta paikalle ja järjestä pelastusyksikölle esteetön pääsy kohteeseen.

Lisäisin tähän listaan:

- Määrittele palon vakavuus.
- Tee sisäinen hälytys, jotta asiakkaita ja henkilöstöä pystytään varoittamaan tilanteesta.
- Tee hätäilmoitus numeroon 112!
- Tarkista tilat

Kokoontumispaikalla tulisi olla henkilö, joka ottaa tilannejohdon. Hänelle ilmoitetaan ja selvitetään että kaikki ovat päässeet poistumaan ja alueet ovat tarkistettu. Pelastuslaitokselle tulee järjestää opastus ja mahdollinen tilannekuvaus pelastustoimenjohtajalle. (Securitas ennakkotilaisuus 2014) Palohälytystilanteissa ongelmallista on usein tietämättömyys siitä onko hälytys oikea vai väärä. Paloturvallisuushallinnan

tulisi sisältää keinoja estää turhia hälytyksiä. Esimerkiksi tunnistuslaitteita kannattaa säännöllisesti puhdistaa ja ylläpitää. (Meacham 1999, 310).

3.2 Toiminta uhkatilanteessa

Silloin kun ihmiset ovat epävarmoja uhan vakavuudesta he etsivät itselleen varmuutta siitä, että vaara on lievä. Ihmiset kysyvät toisiltaan tietoa, kun vaara vaikuttaa vakavalta: ”haistatko sinäkin savua” tai ”pitäisikö sinun mielestä meidän evakuoida?”. Ihmisten hahmottaessa palon ensi merkkejä, he ovat silti sitoutuneita sillä hetkellä tekemäänsä toimintaan. Esimerkiksi ihmiset voivat jatkaa kaupan jonossa seisomista vaaranmerkeistä huolimatta. Evakuointi voi usein viivästyä, jos esimerkiksi asiakkaiden perheenjäsen tai ystävä ei ole vielä valmis poistumaan. Yleensä vanhemmat eivät poistu ilman lapsiaan tai lapset ilman sisarustaan. Työntekijät odottavat ennen poistumistaan työkavereita ja sellaisia, joista he tuntevat olevansa vastuussa. (Meacham 1999, 306-307). Työntekijöiden ajatusmalli ”hoidan vielä tämän tehtävän ennen kuin poistun” voi osoittautua kohtalokkaaksi. Oikeassa hätätilanteessa ei ole koskaan ylimääräistä aikaa.

Evakuoinnilla tarkoitetaan tilannetta, jossa ihmiset siirretään uhkatilanteen takia turvallisemmalle alueelle. (Miettinen 2002, 214). Evakuointitilanteessa palopaikalla suljetaan ovet ja ikkunat jos siihen on mahdollisuus. Evakuointi tulee olla järjestäytynyttä ja poistuminen tulee tapahtua turvallisinta lyhyintä reittiä pitkin. (Securitas ennakotilaisuus 2014). Nämä toimenpiteet liittyvät järjestettävään poistumisharjoitukseen. Ovet ja ikkunat suljetaan palopaikalla, jotta tulipalo ja savu eivät pääse leviämään. Muussa evakuointitilanteessa ovia voi jättää auki, jotta poistuminen tapahtuisi mahdollisimman nopeasti.

S-ryhmällä on yhteiset turvallisuusohjeet hätätilanteita varten. Yleisohjeet ovat samat kaikilla toimipaikoilla. Mahdollisiksi hätätilanteiksi on lueteltu pelastussuunnitelmassa sairaustapaukset, ryöstö, tulipalo, evakuointi, sähkökatko ja vesivahinko. Oikeat toimintatavat löytyvät työnantajalta saadusta käytännön turvaohjeesta ja pelastussuunnitelmasta. (Prisma Länsi-Porin Pelastussuunnitelma 2013). Käsitykseni mukaan tulipalon lisäksi muita mahdollisia evakuointiin johtavia tilanteita ovat esimer-

kiksi katon romahtaminen, pommiuhka ja uhkaava väkivaltatilanne. Väkivaltatilanne, johon liittyy ase tai todellinen pommiuhka voivat tehdä evakuoinnista kaoottisen. Pommiuhka on Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelmassa evakuoinnin turvaohjeessa ja väkivaltatilanne ryöstön turvaohjeessa. Pelastussuunnitelmassa ei ole otettu huomioon sitä, jos asemiehen tarkoituksena ei ole ryöstää, vaan aiheuttaa mahdollisimman paljon tuhoa aikaan.

3.3 Henkilöstön roolit

Onnettomuuksia sattuu aina välillä, vaikka yritys olisi kuinka hyvin varautunut vaaratilanteisiin. Onnettomuuksien aiheuttamien vahinkojen minimoimiseksi olisi hyvä, jos yrityksillä olisi työntekijöille valmiit ohjeet toiminnasta onnettomuustilanteessa. Käteviä ovat onnettomuuskohtaisista toimintaohjeista tehdyt ohjekortit. (Heljaste ym. 2008, 115). Lisäksi henkilökunnan tulisi tutustua pelastussuunnitelmaan ja lukea toimintaohjeet. Heidän pitäisi myös osata tarvittaessa tehdä hätäilmoitus, tuntea kaupan poistumisreitit ja alkusammutusvälineiden sijainnit ja niiden käyttö. Kokoontumispaikan on oltava kaikilla tiedossa. (Linjala&Waitinen 2010, 6). Oleellista on myös se, että jokainen tietää omat vastuunsa ja velvollisuutensa turvallisuudesta. Vastuut olisi siis tarkoituksenmukaista yksilöidä ja määritellä kirjallisesti sekä jakaa ne tehtävänimikkeen mukaan. Työntekijöiden tulisi päivittäisissä toimissaan ymmärtää rakenteellisten turvallisuusratkaisujen merkitys. Palo-ovien sulkeminen, avaaminen ja kunnossapito sekä muutos- ja korjaustyöt on hyvä huomioida. (Virtanen 2008, 16).

Yrityksessä on oltava selkeät ohjeet siitä, miten henkilökunta, asiakkaat ja apua tarvitsevat poistuvat rakennuksesta hätätilanteessa. Suunnitelmassa on selvittävä miten poistumiskäsky ilmoitetaan vaarassa oleville, kuka päättää poistumisesta, miten henkilökunta toimii, missä poistumisreitit sijaitsevat, kuinka paljon ne vetävät ihmisiä ja mihin ihmiset kokoontuvat poistumisen jälkeen. (Virtanen 2008, 17).

Tulipalotilanteessa henkilöstö ei saa unohtaa palokunnan toimintamahdollisuuksien ylläpitämistä. Se tarkoittaa sitä, että palo pyritään rajaamaan sulkemalla ovet, ikkunat ja ilmanvaihto. Palokunnalle järjestetään esteetön kulku palokohteelle eli esimerkiksi

pysäköityjä autoja ei voi olla kulkuväylien edessä. (Prisma Länsi-Pori Pelastussuunnitelma 2013). Työntekijän omalla toiminnalla on tärkeä merkitys onnettomuustilanteissa, koska jokaisella henkilökuntaan kuuluvalla on oma roolinsa. Oman toiminnan laiminlyönti saattaa johtaa siihen että joku osa-alue tai osasto ei toimi sovitulla tavalla. Tällöin oma toimimattomuus voi asettaa myös muut ihmiset vaaraan.

3.4 Poistumistiet

Poistumisteiden tarkoitus on mahdollistaa turvallinen ja nopea poistuminen rakennuksesta. Rakennuksessa poistumistiet merkitään ihmistä kuvaavalla vihreällä juoksevalla merkillä. Poistumisteiden merkitseminen ja kulkukelpoisina pitäminen on yksi tärkeimmistä turvallisuustekijöistä tulipalon sattuessa. Asianmukaisia poistumisteitä on oltava riittävä määrä. Esimerkiksi tulipalo voi estää pääsyn ainoalle poistumistielle, jolloin voidaan jäädä loukkuun rakennukseen. Paljon kuolonuhreja sattuneissa tulipaloissa on yleensä ollut ongelmia poistumisteiden kanssa. Esimerkiksi poistumisteitä ei ole ollut tai ne ovat olleet lukossa tai niiden edessä on säilytetty tavaraa, joka on estänyt poistumismahdollisuuden. (Heljaste ym. 2008, 99-100), (Siiki 2010, 107). Prisma Länsi-Porin poistumistiet näkyvät paloilmoitinkaaviossa (Liite 2), joka jaetaan kaikille uusille työntekijöille. Prisma Länsi-Porissa on yhteensä 26 poistumistietä, joista yhteensä 16:sta pääsee poistumaan ulos. Tavaraita ei saa säilyttää ulosmenokäytävän edessä, sillä se poistaa ulosmenokäytävän käyttömahdollisuuden. Tulipalotilanne on vielä pahempi, jos tavarat ovat palavaa materiaalia. (Meacham 1999, 304).

Sisäasiainministeriö on asettanut (805/2005) tarkkoja vaatimuksia poistumisreiteille ja poistumisopasteille. Poistumisreitit tulee merkitä työpaikoilla poistumisopasteilla, joiden on sijoitettava havaitsemisen kannalta tarkoituksenmukaisella näköetäisyydellä. Niiden on selkeästi osoitettava uloskäytävien sijainti sekä poistumiseen käytettävä kulkureitit. Opasteiden on oltava selkeitä ja ne on pystyttävä havaitsemaan ongelmitta. Poistumisopasteiden on aina oltava valaistuja ja tavallinen valaistus joutuessa epäkuntoon on muun valaistuksen käynnistytävä. (Sisäasiainministeriön asetus 805/2005, 3-5 §.) Prisma Länsi-Porissa on virransyöttö eli varageneraattori joka tur-

vaa valaistuksen toiminnan vähintään yhden tunnin ajaksi. Poistumisreitit valaistaan mahdollisimman turvallisen poistumisen takia.

Turvavalaistus on rakenteellisen paloturvallisuuden osa-alue, joka liittyy merkittyihin poistumisreitteihin. Turvavalaistuksen tarkoituksena on tuottaa hätätilanteessa kiinteistön sisällä oleville ihmisille riittävästi valaistusta, jotta he näkevät poistua myös mahdollisen sähkökatkon aikana. Turvavalaistus on tärkeä osa merkittyjä poistumisreittejä, koska sitä voidaan käyttää myös poistumisopasteiden valaisemisessa. Turvavalaisimien toiminta ei ole riippuvainen sähköverkon toiminnasta, sillä ne toimivat paristoilla tai akuilla. (Miettinen 2002, 203).

4 PRISMA LÄNSI-PORI KÄYTÄNNÖN ESIMERKKINÄ

Opinnäytetyöni tarkka aihe täsmentyi vuoden 2014 alussa keskusteluissa prisma-johtajan Janne Nurmen kanssa. Olen työskennellyt kyseisellä työpaikalla usean vuoden ajan, joten opinnäytetyön kohde ja aihepiiri täsmentyi käytännön kokemukseni perusteella. Prisma-johtajan aloitteesta poistumisharjoituksessa käytettiin Käppärän koulun oppilaita asiakkaina ehdottamani jalkapallo joukkueen sijaan.

4.1 Poistumisharjoituksen tavoitteet ja ongelmakohdat

Poistumisharjoituksen tavoitteena on testata työpaikan pelastussuunnitelman ja turvallisuusorganisaation toimivuutta. Poistumisharjoituksessa evakuoidaan esimerkiksi tulipalon tai muun vaara- ja onnettomuustilanteen vuoksi toimipaikan ihmiset turvallisempaan paikkaan. Harjoitusten myötä toiminta pyritään vakiinnuttamaan niin, että oikeassa hätätilanteessa kiinteistön tyhjentäminen sujuu nopeasti, turvallisesti ja tarkoituksen mukaisesti. Harjoitusten tavoitteena on saada henkilöstö tiedostamaan työpaikkansa turvallisuusriskejä sekä antaa valmiudet turvallisuuskoulutuksen kehittämiseen. Lisäksi pyritään saamaan henkilöstö ymmärtämään turvallisuustekniikan, ohjeiden- ja -koulutuksen merkitys. (Linjala&Waitinen 2010, 15).

Pyrittäessä ylläpitämään ja kehittämään turvallisuuskulttuuria on sujuvan ja turvallisen poistumisen harjoittelu tärkeää. Tutkimusten perusteella on huomattu, että ihmiset käyttävät poistumisessa tuttua reittiä tai sitä mistä tulivat sisälle. Lisäksi yleensä vaaditaan vasta kaksi tulipalon tunnusmerkkiä, jotta ihmiset alkavat toimia. Ihmiset käyttäytyvät järkevästi ja auttavat toisiaan siihen asti kunnes oma poistuminen on vielä turvallista. (Linjala&Waitinen 2010, 6).

Securitaksen järjestämässä ennakkotilaisuudessa todettiin, että poistumisharjoituksen mahdollinen haaste on esimerkiksi samanaikainen sähkökatko. Se voi vaikeuttaa työntekijöiden välistä sisäistä viestintää ja viestintä asiakkaille voi hankaloitua, jos kuulutukset eivät toimi. Tehtävien delegointi, päätösten tekeminen, asiakasmassojen hallitseminen, poistumisreitien valinta ja työntekijöiden käynnissä olevien toimien keskeyttäminen voivat muodostua haasteiksi evakuoititilanteessa. Yksi harjoituksen tavoite on tuoda esiin kiinteistön mahdollisia puutteita ja ongelmia liittyen kiinteistön

rakenteisiin, turvallisuustekniikkaan, henkilöstön toimintaan ja tiedonkulkuun. Etukäteen tunnistettavana haasteena on myös se, miten osastoittain jaetaan vastuu: ottaako joku roolin ja miten tarkistusalueet jaetaan. Siinä tärkeää on äänen käyttö ja tehtävien jakaminen. Tehtävät jaetaan tässä vaiheessa, koska henkilöstön määrä vaihtelee kaupan suuryksikössä eri kellonaikana. Esimerkiksi illalla paikalla on vähemmän henkilökuntaa kuin aamulla. Päivittäistavaran vastuulla ovat tietyt tehtävät ja evakuointitilanteessa päivittäistavarahenkilökunnan tulee jakaa ne tehtävät keskenään. Tehtävien jakaminen sujuu luontaisesti silloin, kun johtajat tai osastovastaavat ovat paikalla. Esimerkiksi iltavuorossa ei johtajia tai osastovastaavia ole paikalla eli silloin jonkun muun on otettava vetovastuu ja jaettava tehtävät. Esimerkiksi sunnuntai-iltana myymälän puolella ja varastossa on yhteensä vain neljä työntekijää. Asiakaita on vähemmän, mutta tarkistettavia tiloja on enemmän. Tällöin on tärkeää, että joku ottaa vastuun ja jakaa tarkistettavat alueet. Kaikki tilat on pakko tarkastaa, koska esimerkiksi joku asiakas on voinut mennä paniikkiin ja jähmettyä paikoilleen. Käytännön harjoittelu on tärkeää, koska poistumisharjoituksen jälkeen osallistujia pääsee kertomaan miten tehtiin ja onnistuttiin. Seuraava evakuointitilanne sujuu varmasti paremmin.

Prisma Länsi-Porilla on kiinteistössä pääasiallinen määräysvalta ja alueella on itsenäisesti työskenteleviä työnsuorittajia. Työturvallisuuslaki (738/2002) määrittää työnantajan ja itsenäisten työnsuorittajan yhteiset velvoitteet. Heidän on riittävällä keskinäisellä yhteistoiminnalla ja tiedottamisella huolehdittava siitä, että toiminta ei vaaranna työntekijöiden turvallisuutta ja terveyttä. (Työturvallisuuslaki 49§). Yhteisellä työpaikalla voi työskennellä samanaikaisesti eri työnantajien työntekijöitä tai itsenäisiä työnsuorittajia alihankintasuhteessa. Työturvallisuuskeskus TTK:n mukaan yhteisellä työpaikalla työskentelevien vuokralaisten välille voi syntyä epävarmuustekijöitä liittyen erilaisiin työturvallisuuskulttuureihin ja toimintatapoihin. Oma vastuu on voinut hämärtyä esimerkiksi evakuointitilanteessa. Työsuojeluvastuuasiat on hyvä selvittää osapuolten vuokralaisten kanssa. Ilman yritysten toimintatapojen yhteensovittamista ja yhteisiä pelisääntöjä voi syntyä vaaratilanteita. Vuokratyössä alihankkija ei työskentele varsinaisen työnantajansa tiloissa. (Pitkänen 2011).

Käsitykseni mukaan vuokralaisten ottaminen seuraavaan harjoitukseen voisi tehdä seuraavasta harjoituksesta todentuntuisemman. Esimerkiksi voitaisiin katsoa miten

toimivat Ravintolamaailman, Timanttisten, Lifen, Parturikampaamon ja Täyspottipelitalin evakuointi ja katsoa mikä on heidän roolinsa. Prisman kassahenkilökunnan vastuulle ei kuulu vuokralaisten tilojen tarkistaminen, koska vuokralaisilla on omissa tiloissaan hätäpoistumistiet. Heidän tilojensa tarkistaminen vaarantaisi Prisman henkilökunnan turvallisuutta, koska vuokralaiset ovat jo pystyneet poistumaan omista poistumisteistään. Oikeassa tulipalotilanteessa ylimääräinen tilojen tarkistaminen voi muodostaa vakavan uhan henkilöstön turvallisuudelle.

4.2 Poistumisharjoituksen etukäteiskuvauk

Tapasimme prisma- johtaja Janne Nurmen kanssa 14.8.2014 torstaina, jolloin keskustelimme tulevasta poistumisharjoituksesta. Kävimme yhdessä läpi sitä, minkälainen harjoituksen kulku tulee olemaan. Lisäksi kysyin hänen mielipidettään kyselylomakkeen viimeisestä versiosta. Prisma- johtaja oli sopinut Käppärän koulun kanssa, että koululaisia tulee olemaan noin 40 - 50 henkilöä, kun vastaavasti Prisma Mikkolassa oppilaita oli noin kaksinkertainen määrä. Lukumäärä oli suhteutettu kiinteistön neliömäärään. Prisma Länsi-Porissa henkilökuntaa oli paikalla noin 30 henkilöä, kun taas Prisma Mikkolassa paikalla oli 60 - 70 työntekijää. Kauppoihin oli varattu myös kassahenkilökuntaa, mikä teki harjoituksesta todentuntuisemman. Harjoituksen ajaksi pääo

Päivää ennen Prisma Länsi-Porin poistumisharjoitusta järjestettiin tarkkailijoiden ennakotilaisuus, johon Securitaksen asiakaspäällikkö Mikko Kemppainen tuli pitämään esityksen aiheesta. Kävimme läpi yleisiä asioita turvallisuudesta ja evakuoinnista sekä ohjeistusta siitä, miten henkilökunnan ja tarkkailijoiden tulee toimia. Asiakaspäällikkö kertoi, että harjoitus lähtee käyntiin siitä, kun prisma- johtaja antaa osoitteellisen hälytyksen painamalla palohälytyspainiketta varaston takatilassa. Neuvonta reagoi palokellon soimiseen kuuluttamalla: ”automaattinen hälytys on lauen-

nut, tilannetta tarkistetaan, tiedottamme hetken kuluttua lisää”. Henkilökunta valmistautuu tässä vaiheessa evakuointiin. Osa työntekijöistä siirtyy ensisijaisen poistumistien välittömään läheisyyteen. Heidän tehtävänä on avata ovet ja tarkistaa, että ovet ovat toimintakunnossa. Heidän roolinsa evakuointitilanteessa on ohjata ihmiset pois myymälästä. Loput henkilökunnasta siirtyvät käytäville ja osastoille ohjaamaan ihmisiä ja varautuvat mahdolliseen poistumiseen. Sen jälkeen henkilökunta odottaa neuvonnan jatkotiedotetta siitä, oliko hälytys aiheeton vai tuleeko seuraavaksi evakuointikäsky. Evakuointikäskyn tullessa osastoilla oleva henkilökunta opastaa asiakkaat lähimmälle turvalliselle poistumistielle, jossa oville menneet työntekijät odottavat heitä valmiina. He avaavat ovet ja opastavat asiakkaat ulos kaupasta.

Palokellon alkaessa soimaan, vartija lähtee paloilmoitinkeskuksesta katsomaan, mistä hälytys tulee. Vartija ottaa paloilmoitinkaavion, josta näkyy ilmoituksen silmukan sijainti ja lähtee tarkistamaan tilanteen. Prisma- johtaja ilmoittaa vartijalle, että hälytys on aiheellinen ja rakennus on evakuoitava välittömästi. Vartija ilmoittaa tiedon neuvontaan, josta kuulutetaan ”kauppa evakuoidaan, poistukaa lähimmälle poistumisreitille”. Tämän evakuointikäskyn jälkeen henkilökunta alkaa poistaa asiakkaita ja tarkistaa kaikki mahdolliset tilat missä voi olla ihmisiä. On tärkeää, että vähintään yksi työntekijöistä ottaa vastuun ja henkilöstö pystyy keskenään sopimaan siitä, kuka tarkistaa tietyt tilat.

Palokellon alkaessa soimaan kassahenkilökunta ei poistu omalta alueeltaan, vaan he jäävät odottamaan lisätietoja. Evakuointikäskyn tullessa kassahenkilöt lopettavat rahastuksen ja kehottavat/käskyvät asiakkaita poistumaan välittömästi. Kassahenkilöstö huolehtii ostoskärryt pois kulkuväyliltä, ja he avaavat kassaportit. Kun viimeinenkin asiakas on saatu poistettua rakennuksesta, on työntekijöiden vuoro poistua. Työntekijöiden tulee kuitenkin huomioida oma turvallisuutensa. Ulospääsyn jälkeen henkilöstö siirtyy sovitulle kokoontumispaikalle. Siellä tarkistetaan työntekijöiden läsnäolo ja varmistetaan, että jokainen alue kiinteistöstä on tullut tarkistettua. Tarkkailijoiden rooli on todella tärkeä, sillä he seuraavat kiinteistön tilojen tarkastusta. Kyseessä on suuri kiinteistö, joten tarkkailijoiden vastuulla on havainnoida miten henkilökunta toimii. Heidän tehtävänä on myös seurata hälytysten kuuluvuutta omalla tarkkailualueellaan. Neuvonta antaa ennakkokuulutuksen silloin, kun palokello alkaa soida.

Neuvonnan tulisi vartijan kanssa tarkistaa paloilmoitintaulusta hälytyksen kohteen ja tarkistaa onko hälytys aiheellinen.

Securitaksen asiakaspäällikkö teki harjoitusta edeltävänä päivänä ennakoilmoituksen alueelliseen hälytyskeskukseen siitä, että paloharjoitus järjestetään seuraavana päivänä. Hälytys lähtee käyntiin silloin, kun koululaiset ovat levittäytyneet myymälään, tarkkailijat omilla paikoillaan ja työntekijät työrutiineissaan. Tavoitteena oli päästä aloittamaan harjoitus viimeistään 7:30. Pari minuuttia ennen hälytystä Porin Prismojen johtaja tekee vielä viime hetken ilmoituksen hätäkeskukseen. Paloilmoituksen hoitaja tarkkailee, ettei aiheellisia hälytyksiä synny harjoituksen aikana. Harjoitus päättyy silloin, kun kaikki tilat ovat saatu tyhjiksi ja työntekijät ovat kokoon-tumisaikalla. Kun edellä mainitut asiat ovat todettu, prisma- johtaja tai Securitaksen asiakaspäällikkö päättää harjoituksen. Harjoituksen päättymisen jälkeen palohälytysmen hoitaja ilmoittaa hätäkeskukselle harjoituksen päättymisestä. Koululaiset vapautetaan tehtävistään ja työntekijät pääsevät jatkamaan työntekoa. Tarkkailijat siirtyvät palautetilaisuuteen, jossa harjoitus käydään suullisesti läpi.

Tiistain ennakkotilaisuuden jälkeen jäimme keskustelemaan prisma- johtajan ja Securitaksen asiakaspäällikön kanssa tulevasta poistumisharjoituksesta. Roolini Prisma Länsi-Porin poistumisharjoituksessa oli jakaa tarkkailijat paikoilleen ennen poistumisharjoituksen alkua. Poistumisharjoituksessa on äärimmäisen tärkeää, että tarkkailijat on sijoitettu kriittisille paikoille kiinteistöön. Kävin vielä saman iltana Prisma Länsi-Porissa tarkistamassa sen, mihin tiloihin on järkevintä sijoittaa tarkkailijat. Apuna tässä käytin kiinteistön pohjapiirustusta, johon on merkitty kaikki poistumisreitit, alkusammutuskalusto ja paloilmoitinpainikkeet. Prisma Mikkolan poistumisharjoituksessa olin vain tarkkailijan roolissa. Siellä Securitaksen asiakaspäällikköä auttoi Prisma Mikkolan työntekijä jakamaan tarkkailijat paikoilleen.

4.3 Poistumisharjoituksen toteutus ja analysointi

Länsi-Porin Prisman poistumisharjoitus järjestettiin 20.8.2014 kello 7:20. Tarkkailijat kokoontuivat kello 7:00, jolloin kaikille jaettiin huomioliivit ja tarkkailijalomake. Tehtäväni oli sijoittaa tarkkailijat tasaisesti sellaisille paikoille, joista he näkisivät

parhaiten työntekijöiden toimintatavat: tulevatko tilat tarkistettua ja asiakkaat poistettua? Tarkkailijat sijoitettiin myymälän kaikille mahdollisille poistumisreiteille, käytäville ja varastoon. Työntekijöiden tuli tarkistaa seuraavat tilat: pukuhuoneet, taukotila, kylmiöt, pullohuone, asiakasvessa sekä sovituskopit. Lisäksi kassojen, neuvonnan ja vartijan toiminta oli tarkkailun kohteena.

Poistumisharjoituksen tapahtumaketju:

7:20 Palokellot

7:21 Ennakkokuulutus

7:26 Evakuointikäsky

7:32 Kiinteistö tyhjennetty

Palokello alkoi soida noin kello 7:20 ja ennakkokuulutus tehtiin noin 7:21. Neuvonnasta työntekijä siirtyi vartijan kanssa tarkastamaan paloilmoitinkaaviosta onko hälytys aiheellinen. Tämän jälkeen työntekijä siirtyi takaisin neuvontaan ja teki ennakkokuulutuksen. Olisiko ennakkokuulutus järkevintä tehdä kuitenkin ennen, kuin siirrytään vartijan kanssa tarkastamaan tilanne? Asiakkaat pysyisivät varmasti rauhallisempina, jos he kuulisivat heti, että tilannetta tarkistetaan.

Myymälässä työntekijät reagoivat palokelloon ja ennakkokuulutukseen ohjaamalla asiakkaita ulos kaupasta. Todellisuudessa, kun palokello alkaa soida, tilannetta vasta tarkastetaan ja evakuointikäsky annetaan vasta silloin, kun todetaan vaaran olevan todellinen. Esimerkiksi Prisma Mikkolan poistumisharjoituksessa ei palokellon alkaessa soida vielä poistettu ketään, vaan rauhoiteltiin asiakkaita ja sanottiin, että tilannetta tarkastetaan. On tietenkin normaalia varautua pahimpaan, kun äänekäs palokello soi. Kuitenkaan useita satoja asiakkaita ei kannata vielä tässä vaiheessa evakuoida aiheetta. Prisma Länsi-Porissa sähkökatkot ovat olleet pääosin ainoita häiriö- ja hälytystilanteita. Osalla työntekijöistä on voinut tästä jäädä mieleen sähkökatkon evakuointi, jossa lähdetään heti poistamaan asiakkaita kaupasta. Evakuointikäskyn tullessa noin klo 7:26 oli suuri osa asiakkaista jo asetettuna parijonoon pääovien edustalle. Evakuointikäskyn jälkeen tiloja tarkistettiin ja viimeisiä asiakkaita poistettiin.

Kun henkilöstö oli suorittanut evakuoinnin, he siirtyivät pelastussuunnitelman mukaiselle kokoontumispaikalle. Henkilökunnan tulisi omatoimisesti ilmoittautua osas-

toittain johtovastuussa olevalle henkilölle. Tällä tavoin pystyttäisiin hahmottamaan ovatko kaikki töissä olleet työntekijät kokoontumispaikalla. Samalla selvitettiin oliko poistumisharjoituksen aikana sattunut henkilötapaturmia. Tarkkailijoiden suorittaman ajanoton mukaan rakennuksen evakuointi kesti noin 12 minuuttia. (Securitas raportti paloharjoituksesta 2014) Poistumisharjoituksen jälkeen jaoin kaikille harjoituksessa olleille työntekijöille kyselylomakkeen (Liite 4), jossa testattiin heidän yleistä tietämystään paloturvallisuudesta ja evakuointitilanteesta.

Vartijalla oli hieman ongelmia palon paikallistamisessa, koska paloilmoitinkaavion antama osoite ei ollut täysin tarkka. Ilman savua tai liekkiä vartijan oli melkein mahdotonta löytää painikkeen sijaintia. Securitaksen asiakaspäällikkö joutui ohjaamaan vartijan oikealle paikalle, jotta saatiin harjoitus etenemään. Kun vartija oli päässyt oikealle hälytysalueelle, häneltä kysyttiin oikeaa toimintamallia tulipalotilanteessa. Vartijan tulee yrittää alkusammutusvälineillä saada tulipalo hallintaan ja tehdä evakuointikäsky, jos alkusammutus ei ole mahdollista. Hätäpainikkeen sijainti pyritään paikallistamaan, jotta tiedettäisiin mistä vaarasta on kyse. Oikeassa tulipalotilanteessa palon paikallistamista voi häiritä voimakas savu. Hätäpainiketta on voitu painaa esimerkiksi tulipalon tai muun uhkatilanteen vuoksi. Vaaran havaittuaan vartija tekee päätöksen siitä, antaako hän evakuointikäskyn neuvontaan. Aiheettomissa hälytyksissä eli virrehälytyksissä ei tarvitse antaa evakuointikäskyä, kun vartija on todennut, että kyseessä on esimerkiksi tekninen vika.

Poistumisharjoituksessa vartijalle kerrottiin kyseessä olevan todellinen vaara, mutta siitä huolimatta vartija asetti itsensä vaaraan useaan otteeseen kulkemalla palopaikan vierestä. Vartijan olisi pitänyt eristää paloalue heti annettuaan evakuointikäskyn. Vartijalle sanottiin asiasta, ja hän siirtyi suorittamaan evakuointia myymälän puolelle. (Securitas raportti paloharjoituksesta 2014).

Poistumisharjoituksen purku henkilökunnan kanssa tapahtui viikko poistumisharjoituksen jälkeen. Mielestäni purkutilaisuus oli äärimmäisen tärkeä kaikille osallistuneille. Prisma -johtaja kertoi missä rakenteellisissa ratkaisuissa oli puutteita ja miten henkilöstön olisi kuulunut toimia evakuointitilanteessa. Kaikilla osa-alueilla ilmeni parannettavaa. Puutteita löytyi teknisistä laitteista eli kuulutukset kuuluivat paikoitellen heikosti ja takana sisääntulo-ovella ei kuulunut palokello lainkaan. Ohjeistukset

tulisi päivittää ja käydä ne henkilökunnan kanssa läpi. Esimerkiksi Prisma Länsi-Porin turvaohjeessa ei ole mainintaa kenen vastuulla on huolehtia, ettei asiakkaita tule pääovien kautta sisään evakuointitilanteessa. Lisäksi työyhteisössä pitää yhdessä sopia miten tilat merkitään. Käytetäänkö ääntä vai jotain selkeämpää esimerkiksi laitetaan tavara oven eteen merkiksi, että tila on tarkistettu.

Palokellon alkaessa soimaan henkilökunnan tulisi valmistautua evakuoimaan, eikä vielä aloittaa sitä. Suurin osa henkilökunnasta aloitti evakuoimisen jo tässä vaiheessa. Tähän todennäköisesti vaikutti se, että tiedettiin etukäteen harjoituksesta. Lisäksi prisma- johtaja oli ollut siinä uskossa, että Prisma Länsi-Porilla on automaattinen kuulutusjärjestelmä. Poistumisharjoituksen myötä selvisi, että tallenteet/nauhoitteet on tehty, mutta niitä ei osattu käyttää. Tällaiset asiat eivät tule esille, jos evakuointiharjoituksia ei järjestetä. Lopuksi prisma- johtaja kertoi, että seuraava poistumisharjoitus järjestetään niin, että ainoastaan hän tietää siitä etukäteen. Seuraava poistumisharjoitus voidaan tehdä esimerkiksi ilmoittamatta ennen avaamista tai avaamisen jälkeen ilmoittamatta. (Prisma Länsi-Pori Purkutilaisuus 2014).

4.3.1 Tarkkailijat

Harjoituksen tarkkailijoiden tulee olla tietoisia yleisestä paloturvallisuudesta ja perehtyneitä harjoituksen harjoitussuunnitelmaan. Tarkkailijoiden vastuulla on harjoituksen yleinen turvallisuus. Tarkkailijoiden pitää huolehtia, ettei harjoituksen yhteydessä pääse tapahtumaan ennalta estettävissä olevaa onnettomuutta. (Linjala & Wai-tinen 2010, 26).

Tarkkailijoita oli yhteensä kaksikymmentä. He koostuivat pääsääntöisesti muiden S-ryhmän ketjujen johtajista. Paikalla oli johtoa muun muassa Sokoksesta, Terrasta ja Prisma Mikkolasta. Tarkkailijan rooli palveli myös suuresti heitä, sillä näissä toimipaikoissa ei ole vielä tehty poistumisharjoitusta. Poistumisharjoituksen organisoinut Securitas Oy oli ottanut mukaan kolme työntekijäänsä. Heille poistumisharjoitus ei ollut ensimmäinen kerta, vaan he järjestävät työkseen vastaavia poistumisharjoituksia.

Securitaksen asiakaspäällikkö jakoi kaikille tarkkailijoille tarkkailulapun, johon kirjattiin poistumisharjoituksen huomioita. Poistumisharjoituksessa jokaisella tarkkailijalle jaettiin oma vastuualue, jonka toimintaa he havainnoivat. Oma tehtäväni oli jakaa ja auttaa Securitaksen asiakaspäällikköä sijoittamaan tarkkailijat alueilleen, koska tunsin kiinteistön monen vuoden työkokemuksen perusteella. Tarkkailijoiden tehtävänä oli tarkkailla poistuiko rakennuksesta kaikki ihmiset, tarkistettiinkö kaikki tilat, käytettiinkö oikeita poistumisreittejä ja miten työntekijät kommunikoivat keskenään.

4.3.2 Huomioita poistumisharjoituksesta

Jaettuani tarkkailijat myymälään ja varastoon jäi itselleni tarkkailtavaksi pullohuone. Oma tarkkailupaikkani ei ollut optimaalisin alue, sillä en nähnyt myymälässä tapahtuvaa toimintaa. Pullohuoneessa tarkistettiin kaikki tilat, useamman työntekijän toimesta. Kulkuväylälle jäänyt lava siirrettiin pois edestä. Pullohuoneen automaattioven eteen laitettiin tavara, joka merkitsi tarkastetun tilan. Tämä mahdollisti myös kulkeamisen ilman avainkorttia. Pullohuoneessa oli epäselvyyttä siitä, jätetäänkö ovet auki vai kiinni. Prismän työntekijä avasi kaikki mahdolliset ovet ja jätti ovet auki. Myöhemmin vartija tuli tarkistamaan pullohuoneen ja laittoi kaikki ovet kiinni. Epäselvyyksien välttämiseksi toimintaohjeissa tulisi selkeämmin ilmetä, missä tilanteissa ovet jätetään auki ja missä tilanteessa ne laitetaan kiinni.

Harjoituksen päätyttyä tarkkailijat siirtyivät kokoushuoneeseen keskustelemaan tekemistään havainnoista. Yleishuomioita: ”Olin pääovilla aulassa ja kuulin todella hyvin palokellon soimisen, mutta neuvonnan kuulutukset jäivät epäselviksi”. Voidaan miettiä, miten kokonaisuus toimii kun Prisma on täynnä asiakkaita ja taustamelu on kova. ”Kellon kuuluvuus oli takatiloissa ja pääovilla kovempi ja muualla vähän vaimeampi. Kuulutus tuli pelkästään suomeksi, eikä muilla kielillä”. Siivoushenkilökunta on Prisma Länsi-Porissa englanninkielistä! Mielestäni kuulutus voitaisiin toistaa myös englannin kielellä, jotta siivoojat sekä mahdolliset ulkomaalaiset asiakkaat ymmärtäisivät kuulutuksen. Kuulutuksessa voisi myös kertoa, että ”missä palaa?” Tällöin tiedettäisiin mitä reittiä pitkin ei kannata poistua. Kaikki mahdollinen annettavissa oleva informaatio kannattaa antaa, jos se on kuuluttajan tiedossa. On kuitenkin

kin tärkeää, että kuulutuksella ei luoda enempää paniikkia, vaan kuulutetaan esimerkiksi ”vaaranpaikka sijaitsee takatiloissa”. Tällöin asiakkaat ja erityisesti henkilökunta tietäisivät poistua muuta reittiä pitkin esimerkiksi pääovista tai muista hätäpoistumisteistä. Kokoonumispaikalla henkilökunta ilmoittautui vasta kehotuksen jälkeen.

Usealla tarkkailijalla toistui sama huomio: asiakkaita poistettiin jo ennen kuin poistumiskäsky tuli. Asiakkaita ohjattiin myös pisintä reittiä pitkin ulos eli pääoville asti. Hätäuloskäytäviä on myymälän puolelta leipäosastolta ja pukeutumisen läheisyydestä. Leipäosastolla rikottiin muovikelmut ja niistä syntyneitä poistumisreittejä reittejä käytettiin. Henkilökunnalla oli ajoittain hyvää keskinäistä viestintää esimerkiksi leipäosastolla kaksi henkilöä jakoi tehtävät hyvin keskenään. Monet työntekijät jäivät hakemaan ”viimeisiä” asiakkaita ja työntekijöitä. Tässä oli epäselvyyttä työntekijöiden välillä: milloin saa itse poistua. Selkein tapa olisi, että osaston vastaavat huolehtisivat oman osastonsa tyhjäksi ja poistuisivat vasta sitten. ”Rivityöntekijän” ei tässä tapauksessa tarvitsisi etsiä viimeisiä asiakkaita. Tilanne olisi toinen, jos osastovastaava ei olisi paikalla tai jos ”viimeisiä” asiakkaita olisi paljon.

Kassaosasto tyhjeni kokonaan evakuointikäskyn tullessa. Kaikki lähtivät tarkistamaan tiloja, eikä kukaan jäänyt rahastamaan. Ohjeita ei kuunneltu tai niitä ei annettu. Varaston puolella tiloja ei merkattu ja kommunikointi oli heikkoa ja hiljaista. Poistumisharjoituksessa hälytys annettiin kylmävaraston vieressä painamalla palohälytinpainikkeesta. Lähimmän palopostin edessä oli paperilava, eikä pumppukärkyjä ollut lähelläkään. Paloposti on yksi tärkeimmistä alkusammutusväleistä, koska levinnyt palo ei sammu pelkästään vaahtosammuttimella. Paperilavan saa nopeasti raivattua sivuun, mutta hätätilanteessa tulipalo voi levitä pahasti jo siinä ajassa.

Tarkkailijoiden purkutilaisuudessa kaikki eivät käyttäneet puheenvuoroa. Minulla ei ole ollut opinnäytetyötä tehdessäni käytössä tarkkailijoiden täyttämiä lomakkeita. Niistä olisi varmasti löytynyt lisää huomionarvoisia seikkoja. Huomiot tarkkailijoiden purkutilanteesta on nauhoitettu puhelimella.

4.4 Kyselytutkimus

Tässä opinnäytetyössä kyselytutkimuksen tarkoituksena on selvittää Prisma Länsi-Porin henkilöstön perustietämystä paloturvallisuudesta ja evakuointitilanteesta. Kyselylomake annettiin työntekijöille poistumisharjoituksen jälkeen. Kyselyssä käytettiin avointa kyselyä, jossa työntekijä pääsi itse kirjoittamaan tyhjään vastauskenttään tietämyksensä asiasta. Kyselyssä käytin apuna Linjala ja Waitisen työpisteen turvallisuuskartoitus- kyselyä. (Linjala & Waitinen 2010, 38-39).

Kysely tunnetaan keskeisenä menetelmänä survey-tutkimuksessa. ”Survey tarkoittaa sellaisia kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti”. Yleensä Surveyn avulla kerättyä aineistoa käsitellään kvantitatiivisesti eli määrällisesti. Kyselytutkimuksen etuna on se, että siitä saa kerättyä laajan tutkimusaineiston. Kyselyyn pystyy ottamaan paljon henkilöitä mukaan ja lomakkeessa voi kysyä paljon eri asioita. Kyselytutkimuksen yleisenä heikkoutena ajatellaan olevan aineiston pinnallisuus ja teoreettinen vaatimattomuus. Lisäksi kyselytutkimuksen analysoija ei voi olla varma, kuinka vakavasti kyselyyn vastanneet ovat suhtautuneet kysymykseen. Rehellisyys ja huolellisuus nousevat tässä esille. Myös kyselytutkimuksen ongelmaksi voi muodostua tulosten tulkinta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 182-184).

Tutkijoiden mielipiteet ovat jakautuneet siitä, käyttävätkö he mieluummin tutkimuksessaan avoimia vai strukturoituja kysymyksiä. Avoimia kysymyksiä käyttävien tutkijoiden mukaan monivalintakysymykset kahlitsevat vastaajan, eivätkä he pysty kertomaan mitä todella ajattelevat. Strukturoituja kysymyksiä suosivien mielestä avoimista kysymyksistä saatu aineisto on luotettavuudeltaan kyseenalaista ja aineistoa on vaikea käsitellä. Tietokoneteknologian kehittyminen viime vuosikymmeninä on johdantanut strukturoiden kysymysten suosion nousuun. On kuitenkin olemassa myös paljon tutkimuksia, joissa käytetään molempia kysymysmuotoja. (Hirsjärvi ym. 2004, 189-90).

4.4.1 Kyselylomakeanalyysi

Kyselyyn vastasi yhteensä 24 työntekijää. Vastauksista 12 oli kassaosastolta, 11 päivittäistavaralta ja yksi käyttötavaralta. Työvuorolistan mukaan töissä oli poistumisharjoituspäivänä 12 kassatyöntekijää, 15 päivittäistavaratyöntekijää ja kaksi käyttötavaratyöntekijää. Kaikilla on ollut mahdollisuus vastata kyselyyn, koska jaoin lomakkeen henkilökohtaisesti kaikille ja jätin ylimääräisiä kahvihuoneeseen esille. Jaoittelin kassaosaston ja päivittäistavaraosaston vastaukset toisistaan erillisiksi. Vastauksien analysointi pysyy näin ollen selkeämpänä, koska myymälän puolella ja kassaosastolla ovat eri toimintatavat evakuointitilanteessa. Lisäksi toisella osastolla työntekijän vastaus voi olla oikea, mutta toisella osastolla väärä. Käyttötavaratyöntekijän vastaus on huomioitu päivittäistavara-osaston vastauksissa, koska käyttötavara-alue on myös myymälän puolella. Käyttötavaratyöntekijän vastaus on kuitenkin erikseen analysoitu päivittäistavaraosaston vastausten kanssa.

Kyselylomakkeessa työntekijä on voinut luetella esimerkiksi useita läheltä löytyviä alkusammutusvälineitä. Jokainen eri vastaus on analysoitu omaksi vastaukseksi. Esimerkiksi ensimmäisessä kysymyksessä 12 kassahenkilöä luetteli yhteensä 23 alkusammutusvälineen sijainnin. Työntekijän vastaus on tulkittu vääräksi, mikäli hän ei ole vastannut kysymykseen lainkaan.

Ensimmäinen kysymys: ”Missä sijaitsevat työpisteesi lähimmät alkusammutusvälineet ja miten ne ovat merkitty?”

Kassaosasto

Kassalta viisi työntekijää vastasi alkusammutusvälineen löytyvän 40 välin pylvästä ja neljän mukaan pääovien vierestä. Kolmen työntekijän mielestä välineitä löytyy neuvonnasta, ”pylväistä” ja vartijan huoneen väliköstä. Kaksi työntekijää vastasi välineiden olevan kassa 1:n läheisyydessä. Kolme yksittäistä vastausta saivat takaovi, 47 ja 43 väli. Vastauksia tuli yhteensä 23 kpl.

Kaikista vastatuista paikoista löytyy alkusammutuskalustoa paitsi neuvonnasta. Yhteensä kolme työntekijää oli vastannut neuvonnasta löytyvän alkusammutusvälineen. Yksi heistä oli vastannut pelkästään neuvonta ja toinen oli vastannut neuvonnan lisäksi pääovet. Kolmas työntekijä vastasi ”välin 40 sammutin, neuvonta, pääovien

vieressä, takaovien vieressä” Takaovilta löytyy vaahtosammutin, mutta se ei ole kassa-osaston lähin alkusammutusväline. Kassa-osaston lähimmät alkusammutusvälineet löytyvät pääovilta, kassa 1:n läheisyydestä ja vartijan huoneesta. Kolmen työntekijän vastauksista luokittelen vääräksi Neuvonnan ja takaovet. Vääriä vastauksia oli yhteensä neljä, mutta yksi työntekijä oli vastannut molemmat väärät vastaukset.

Kysymykseen miten alkusammutusvälineet ovat merkitty vastasi neljä kassatyöntekijää oikein. Yksi vastasi pelkästään ”merkein” jonka tulkitsin vääräksi vastaukseksi. Seitsemän työntekijää ei vastannut kysymykseen lainkaan.

Päivittäistavaraosasto:

Kuusi työntekijää päivittäistavaraosastolta vastasi lähimmän alkusammutusvälineen löytyvän palvelutiskin edestä. Kolme työntekijää vastasi palvelutiskin grillin luona ja kaksi lihahuoneen ulkopuolella. Neljä yksittäistä vastausta saivat pakasteallas, varasto, väli 51 sekä mehu- ja juustohylly. Jokaiselta vastatulta paikalta löytyy alkusammutusväline. Myymälän ja varastoalueen puolella on paljon alkusammutusvälineitä. Palvelutiskin ja heviosaston lähin on palvelutiskin edessä oleva vaahtosammutin. Maito/leipä-osaston lähin on juustohyllyä vastapäätä oleva sammutin. Lihahuoneen lähin alkusammutusväline on sen ulkopuolella ja myymälän puolella lähin on palvelutiskin edessä ja seuraavassa jogurtti-välissä. Teollisten alue on niin iso, että siellä ”lähimpiä” alkusammutusvälineitä on vaikea määritellä. Lähimpinä voidaan pitää: pakasteallas, väli 51, varasto ja mehuhylly.

Päivittäistavaraosaston vastauksia tuli yhteensä 16 kpl. En pysty määrittelemään päivittäistavaratyöntekijöiden lähintä alkusammutusvälinettä, koska en tiedä tarkalleen, millä osastolla työntekijät olivat poistumisharjoituksessa. Käytännössä kaikki vastaukset olivat oikein. Käyttötavaratyöntekijä vastasi lähimmän palopostin löytyvän pukukoppien välistä ja sammuttimien löytyvän tolpiasta. Myös käyttötavaratyöntekijän vastaus oli oikein.

Kysymykseen miten alkusammutusvälineet ovat merkitty, vastasi neljä päivittäistavaratyöntekijää oikein. Kahdeksan työntekijää ei vastannut lainkaan. Käyttötavaratyöntekijä ei vastannut lainkaan siihen, miten alkusammutusvälineet ovat merkitty.

Toinen kysymys: ”Missä sijaitsevat työpisteesi lähimmät poistumisreitit ja miten ne ovat merkitty?”

Kassa-osasto:

Kassalta kaikki vastasivat lähimmän poistumistien olevan pääovi. Lisäksi kuusi työntekijää vastasi vartijan välikkö. Yhden vastauksen saivat takaovet, ravintolamaailma, pukeutuminen ja pullohuone. Kaikissa vastatuissa paikoista löytyy poistumistie. Kassa-osaston lähimmät poistumistiet ovat pääovet ja vartijan välikkö. Takaovet, ravintolamaailman, pukeutumisen ja pullohuoneen ovet eivät ole kassojen lähimmät poistumistiet. Todennäköisesti nämä vastanneet ovat luetelleet kaikki poistumistiet, jotka tietävät. Yksi sama henkilö oli luetellut ravintolamaailman, pukeutumisen ja pullohuoneen lisäksi myös pääovet. ”Takaovet” vastannut oli myös ensimmäisessä kysymyksessä vastannut lähimmän alkusammutusvälineen löytyvän takaovilta. Ravintolamaailman viereinen pääovi on lähin poistumistie, mutta ravintolamaailmassa oleva hätäulostie ei ole. Luokittelen ravintolamaailma vastauksen tässä tapauksessa vääräksi vastaukseksi, koska sama henkilö oli vastannut myös pääovet. Vastauksia tuli yhteensä 22 kpl, joista neljä vastausta osoittautui vääräksi.

Kysymykseen miten työpisteen poistumistiet ovat merkitty vastasi kymmenen kassatyöntekijää oikein ja kaksi ei vastannut lainkaan.

Päivittäistavara-osasto:

Päivittäistavara-osastolta kuusi työntekijää vastasi lähimmän poistumistien olevan takaovi. Viiden mukaan Sarpin kulmassa/naisten pukuhuoneen läheisyydessä on lähin poistumistie. Kolme henkilöä vastasi juustotiskin seinustasta olevan lyhin tie ulos. Lisäksi yksi henkilö vastasi myös mehu- ja kaakaohyllyn välisen oven. Takaovi on lyhin poistumistie varastossa paljon työskenteleville. Palvelutiskissä, lihahuoneessa ja heviosastolla työskentelevillä on suurin piirtein yhtä lyhyt matka takaoville tai Sarpin kulmalla olevaan poistumistiehen. Maito/leipä osaston lähin poistumistie on Sarpin kulma tai juustotiskin seinusta. Teollis-työntekijän sijainnista riippuen hänen lähin poistumistieensä voi olla takaovesta pääoviin. Vastauksia tuli yhteensä 13, joista kaikki ovat todennäköisesti oikeita vastauksia. Käyttötavaratyöntekijä selosti lähimmät poistumistiet sijainnin mukaan. Sisääntuloportilta, lyhin tie ulos on ulko-ovi. Mikäli hän on pullohuoneen lähellä, pääsee hän pullovaraston kautta takaovelle tai Alkon takaovelle. Takavarastolta hän pääsee poistumaan roskisvaraston kautta, taka-

ovien kautta tai välinevaraston kautta poistumaan. Vastaus on oikein ja poistumistietä on hyvin mietitty monelta eri kantilta.

Kysymykseen miten työpisteen poistumistiet on merkitty vastasi kuusi päivittäistavaratyöntekijää oikein ja kuusi ei vastannut lainkaan. Vastauksissa oli, että palvelutiskin grillissä sammutuspeite on merkitty, mutta mielestäni sitä ei ole merkitty mitenkään. Käyttötavaratyöntekijä ei vastannut siihen, miten poistumistiet on merkitty.

Kolmas kysymys ”Missä sijaitsee kiinteistön kokoontumispaikka?”

Kassaosasto:

Kassaosastolla kaikki 12 työntekijää vastasivat kiinteistön kokoontumispaikaksi Gigantin pihan, mikä on oikea vastaus.

Päivittäistavara-osasto:

Päivittäistavara osastolta yksi työntekijä vastasi Timanttisten edustan kiinteistön kokoontumispaikaksi. Loput 11 työntekijää vastasivat Gigantin piha. Kyselylomake tehtiin poistumisharjoituksen jälkeen ja kaikki työntekijät olivat oikealla kokoontumispaikalla Gigantin edustalla. On mahdollista, että kyseinen työntekijä ymmärsi kysymyksen väärin, koska esimerkiksi sähkökatko-tilanteessa siirrytään Timanttisten eteen. Palohälytyksen tullessa silloin, kun myymälä ei ole auki, kokoonnutaan myös Timanttisten eteen. Kysymyksessä olisi pitänyt kysyä kiinteistön kokoontumispaikkaa evakuointitilanteessa, jolloin olisi välttytty väärinymmärryksiltä. Käyttötavaratyöntekijä vastasi Gigantin pihan kokoontumispaikaksi silloin, kun käsketään poistua. Muussa tapauksessa Alkon puoleinen aula on kokoontumispaikka.

Neljäs kysymys: ”Palohälytys annetaan kiinteistössä millä tavalla ja miten?”

Kassa-osasto:

Kassa-osastosta seitsemän työntekijää vastasi, että palohälytys annetaan hälytinlaitteella. Kolme vastasi palohälytyksen annettavan pelkästään summerilla ja kaksi vastasi, että neuvonta kuuluttaa. Palohälytys annetaan kiinteistössä painamalla paloilmoinpainikkeesta. Tulipalotilanteessa paloilmaitimet havaitsevat savun/lämmön, jolloin palohälytys syntyy automaattisesti. Vastaukset ”summeri” ja ”neuvonta kuuluttaa” eivät ole oikea vastaus. Vastauksia tuli yhteensä 12 kpl, joista seitsemän luokittelien oikeaksi vastaukseksi.

Kysymykseen siitä, miten palohälytys annetaan, vastasi seitsemän työntekijää oikein. Tulkitsin oikeiksi vastauksiksi muun muassa hälytysnappula, hälytyslaitteella ja hälytyspainike. Viisi työntekijää ei vastannut mitään tai vastasi väärin.

Päivittäistavara-osasto:

Päivittäistavaraosastosta yhdeksän mielestä palohälytys annetaan kiinteistössä ”hälytysääni + kuulutus”. Kaksi henkilöä vastasi kuulutuksen tulevan neuvonnasta.

Päivittäistavaraosasto antoi todella yksinkertaisia vastauksia kuten ”hälytysääni”, ”sireeni”, ”summeri” ”äänimerkillä” ja ”hälytyskellot alkaa soida”. He eivät kertooneet sitä, miten nämä hälytysäänet syntyvät. Ajattelevatko he hälytysäänen tulevan itsestään vai ajatellaanko hätä- ja vaaratilanteessa työkaverin hoitavan palohälytyksen antamisen? Tämä voi muodostua todella vaaralliseksi ajattelutavaksi, jos edes useampi kuin yksi ajattelee näin. Työntekijän on pakko tietää tulipalotilanteessa, miten palohälytys annetaan. Palohälytyksen merkitys on suuri, koska se antaa muille kiinteistössä oleville tiedon vaarasta. Vaara voi olla myös jokin muu, kuin tulipalovaara. Myös uhkatilanteessa on annettava ilmoitus hätäpainikkeesta. Vastauksia tuli yhteensä 11 kpl, joista luokittelin kaikki vääriksi. Käyttötavaratyöntekijä vastasi: ”kellot huutaessa neuvonta kuuluttaa ensin. Sen aikana asiakkaita kehoitetaan siirtymään kassalle. Neuvonta antaa ohjeita.” Myös käyttötavaratyöntekijän olisi pitänyt tarkemmin kertoa millä tavalla palohälytys annetaan kiinteistössä eikä kuvailla mitä tapahtuu kuin palokellot alkavat soimaan.

Ei käyttötavaratyöntekijä eikä kukaan päivittäistavaraosastosta vastannut oikein kysymykseen miten palohälytys annetaan. Kassaosasto käytti sanoja ”hälytinalitteesta painamalla”, mutta päivittäistavaraosaston vastauksista puuttuivat nämä. Päivittäistavaraosaston vastaukset olivat pääsääntöisesti ”hälytyskellot alkaa soida ja neuvonnasta kuulutetaan” tai ”ensin alkavat soida kellot, sen jälkeen kuuluu kuulutus”.

Viides kysymys: ”Mikä oli oma roolisi evakuointitilanteessa?”

Kassaosasto:

Kassa-osastossa asiakkaiden ulospääsystä vastasi kahdeksan henkilöä. Kolme työntekijää vastasi henkilökunnan ulospääsystä, tilojen tarkistuksesta ja porttien aukaisusta. Tilojen tarkistuksessa yksi työntekijä tarkisti ravintolamaailman ja asiakasvessan. Kaksi työntekijää tarkisti miestyöntekijöiden pukuhuonetilat ja sen wc-tilat sekä var-

tijan huoneen. Poistumisteiden esteettömyydestä huolehti kaksi ihmistä ja yksi henkilö vastasi kuulutuksista. Vastauksia tuli yhteensä 20 kpl, joista käytännössä kaikki vastaukset on oikein. Evakuointikuulutuksen jälkeen kassoille olisi kuulunut vielä jäädä henkilökuntaa rahastamaan.

Päivittäistavara-osasto:

Päivittäistavaraosastosta viiden rooli poistumisharjoituksessa oli tilojen tarkistus ja asiakkaiden ulosohjaus. Neljä ihmistä huolehti henkilökunnan ulospääsystä. Yksi henkilö ei antanut vastausta lainkaan ja yksi vastasi tehneensä varaueloskäynnin oven avauksen. Vastauksia tuli yhteensä 16 kpl. Asiakkaiden ja henkilökunnan ohjaamisessa oli vain yhden työntekijän ero. Tämä kertoo siitä, että työntekijät eivät välttämättä ole tienneet milloin saa poistua, joten myös työntekijöitä jouduttiin ohjaamaan. Käyttötavaratyöntekijä vastasi oman roolinsa olleen sovituskoppien tarkistaminen, tilojen tarkistus ja oma poistuminen. Ainoa vastaus, jossa mainittiin myös oma poistuminen. Se voi tuntua itsestään selvyydeltä, mutta on erittäin tärkeää huolehtia myös omasta poistumisesta evakuointitilanteessa.

Kuudes kysymys: ”Mitä paloturvallisuuslaitteita kiinteistössä on ja miten ne toimivat?”

Kassaosasto:

Kassa-osastosta kaikki tiesivät kiinteistössä olevan vaahtosammuttimia. Lisäksi kahdeksan henkilöä vastasi paloposti ja viisi sammutuspeitto. Harjoitukseen osallistuneista kolme tiesi vesisprinklerin ja kaksi palohälytyspainikkeen. Kyselylomakkeen neljännessä kysymyksessä yhteensä seitsemän työntekijää tiesi, että palohälytys tehdään kiinteistössä palohälytinlaitteella. Eli viisi muuta työntekijää ei pidä palohälytyspainiketta paloturvallisuuslaitteena. Vastauksia tuli yhteensä 30 kpl. Työntekijöistä neljä ei tiennyt palopostia, seitsemän ei tiennyt sammutuspeittoa, yhdeksän ei tiennyt vesisprinkleriä ja 10 ei vastannut palohälytyspainiketta.

Jälkikysymys oli miten paloturvallisuuslaitteet toimivat. Miten vaahtosammuttimet toimivat vastasi kolme oikein. Miten palopostit ja palohälytyspainikkeet toimivat vastasi molempiin kysymyksiin yksi työntekijä oikein. Myös vesisprinklerin toimintatavan vastasi yksi oikein. Kuusi kassatyöntekijää ei vastannut lainkaan.

Päivittäistavara-osasto:

Päivittäistavaraosasta yhdeksän työntekijää vastasi vaahtosammuttimia olevan kiinteistössä. Kuusi henkilöä vastasi sammutuspeitto ja viisi paloposti. Vesisprinklerin vastasi kolme työntekijää ja yksi vastasi palohälytyspainike. Vastauksia tuli yhteensä 24 kpl. Päivittäistavaratyöntekijöistä kaksi ei tiennyt vaahtosammutinta, viisi ei tiennyt sammutuspeittoa, kuusi ei tiennyt palopostia, yhdeksän ei tiennyt vesisprinkleriä ja 11 työntekijää ei vastannut palohälytyspainiketta. Käyttötavaratyöntekijä vastasi kiinteistöstä löytyvän vaahtosammuttimia, vesiposti ja paloilmoinpainike. Sammutuspeitettä ja vesisprinkleriä käyttötavaratyöntekijä ei osannut vastata.

Suurella osalla työntekijöistä paloturvallisuuslaitteiden käsitteet olivat epäselviä. Esimerkiksi käytettiin paljon sanoja ”letkut”. Päivittäistavara-osastolla tuli epämääräisiä vastauksia kuten: ”paljon, toimivat” ja ”paljon joka paikassa”. Tämä osoittaa joko tietämättömyyttä tai kiinnostuksen puutetta kyselyyn.

Jälkikysymys oli miten paloturvallisuuslaitteet toimivat. Kysymykseen miten vaahtosammuttimet toimivat vastasi kaksi päivittäistavaratyöntekijää oikein. Miten palopostit toimivat vastasi yksi työntekijä oikein. Yhdeksän työntekijää ei vastannut lainkaan tai ei tiennyt vastausta. Käyttötavaratyöntekijä vastasi, että vesipostin käytössä tulee rikkoa kiinnike ja letkun vetämisen jälkeen kastella. Lisäksi hän kertoi, että palohälytinpainikkeesta tulee rikkoa lasi ja painaa nappia. Muita paloturvallisuuden käyttötapoja hän ei selittänyt.

Seitsemäs kysymys: ”Mitä turvallisuuskoulutuksia olet saanut ja milloin?”

Kassaosasto:

Kassa-osastolta yhdeksän henkilöä on saanut turvapassi -koulutuksen. Kolme työntekijää on käynyt turvallisuuskävelyn ja ensiapu-koulutuksen. Yksi työntekijä oli käynyt ammattikoulussa turvallisuuskoulutuksen. Vastauksia oli yhteensä 18 kpl.

Kysymykseen milloin olet saanut turvallisuuskoulutuksia vastasi neljä työntekijää vuonna 2013 ja yksi työntekijä vuonna 2010. Viisi koulutuksen saanutta työntekijää ei vastannut ajankohtaa ollenkaan.

Päivittäistavara-osasto:

Päivittäistavara-osastolta kuusi vastasi käyneensä turvapassi -koulutuksen. Kaksi henkilöä vastasi käyneensä ensiapu-koulutuksen ja talon omia koulutuksia. Yhden vastauksen saivat turvallisuuskävelyt, ”en mitään koulutusta” ja VPK:n toiminta. Vastauksia oli yhteensä 12kpl. Käyttötavaratyöntekijä vastasi saaneensa ensiapukoulutuksen ja osallistuneensa aiemmin pienimuotoiseen poistumisharjoitukseen. Ensiapukoulutus sisältyy turvapassi -koulutukseen. Sen takia vain osa henkilöstöstä on maininnut sen erikseen. ”Talon omia koulutuksia” ovat todennäköisesti turvapassi -koulutus ja/tai turvallisuuskävely.

Kysymykseen milloin olet saanut turvallisuuskoulutuksia vastasi kolme päivittäistavaratyöntekijää saaneen vuonna 2012, kaksi työntekijää vuonna 2010 ja yksi vuonna 2006. Neljä koulutuksen saanutta työntekijää ei kertonut ajankohtaa. Käyttötavaratyöntekijän ensiapukoulutus järjestettiin viime keväänä ja jatkuu vielä 2014 vuoden aikana. Lisäksi vuoden 2014 keväällä oli järjestetty pieni poistumisharjoitus.

Kahdeksas kysymys: ”Ottiko vastuuhenkilö mielestäsi tarvittavan johtovastuun evakuointitilanteessa?”

Kassaosasto:

Kassaosastolta yhdeksän vastasi, että vastuuhenkilö otti tarvittavan johtovastuun. Kolme työntekijää ei vastannut mitään. Vastaamatta jättäminen tarkoittaa sitä, että vastuuhenkilö ei ottanut tarvittavaa johtovastuuta.

Päivittäistavara-osasto:

Kuuden päivittäistavara-osastolaisen mielestä vastuuhenkilön otti tarvittavan johtovastuun. Neljä ei osannut vastata ja yksi henkilö ei vastannut lainkaan. Tulkitsen nämä vastaukset niin, että vastuuhenkilö ei ottanut neljän työntekijän mukaan päivittäistavaraosastolla tarvittavaa johtovastuuta. Päivittäistavaraosastolta vastanneet ”en osaa sanoa” – vastanneet eivät välttämättä tavanneet ”johtovastuussa olevaa henkilöä”, tai eivät pitäneet häntä johtohenkilönä. Käyttötavaratyöntekijä vastasi, ettei tavannut lainkaan vastuuhenkilöä, mutta hänen seuraava esimiehensä kuitenkin kysyi onko tilat tarkistettu.

Yhdeksäs kysymys: ”Käytitkö lähintä poistumistietä?”

Kassaosasto:

Yhdeksän kassa työntekijää vastasi ”kyllä” ja kolme henkilöä vastasi käyttäneensä pääovia. Kaikki kassahenkilöt vastasivat kysymykseen. Tässä tapauksessa voidaan olettaa, että koko kassa-osasto käytti lähintä poistumistietä. Täysin varmaksi ei voi tätä todeta, koska ei tiedetä mitä reittiä ”kyllä” vastanneet työntekijät ovat käyttäneet. Olisi pitänyt kysyä selkeämmin, mitä poistumistietä työntekijä käytti. Näin olisin pystynyt arvioimaan paremmin käyttävätkö työntekijät lähintä poistumistietä. Kassa-henkilöille lähin poistumistie on pääoventai vartijan välillä oleva ovi. Kysymys on myös asetettu sillä tavalla huonosti, sillä jokainen voi pitää käyttämäänsä poistumistietään itselleen lähimpänä.

Päivittäistavara-osasto:

Kymmenen työntekijää vastasi käyttäneensä lähintä poistumistietä ja yksi vastasi käyttäneensä pääovia. Todennäköisesti pääsisäänkäynti ei ole päivittäistavaraosaston lähin poistumistie. Tätä on kuitenkin vaikea arvioida, koska kyselylomakkeesta ei selviä työntekijän tarkkaa sijaintia evakuoitilanteessa. Päivittäistavaratyöntekijä, joka vastasi käyttäneensä pääovia, vastasi kysymyksessä kaksi lähimpien poistumisreittien olevan kaakao ja mehuhyllyn välissä sekä juustohyllyn vieressä. Tästä voidaan päätellä, että työntekijä ei käyttänyt lähintä poistumistietä. Kaikki päivittäistavaratyöntekijät vastasivat kysymykseen. Käyttötavaratyöntekijä työntekijä vastasi käyttäneensä lähintä poistumistietä.

Kymmenes kysymys: ”Miten poistumisharjoitus mielestäsi sujui?”

Kassaosasto:

Kassatyöntekijöistä kuusi oli sitä mieltä, että poistumisharjoitus sujui hyvin. Muita työntekijöiden huomioita olivat:

- Kassahenkilöt poistuivat kaikki, vaikka vain muutamalle annettiin lupa”.
- Olihan siinä petrattavaa. Kaikki kassat avasivat portteja, kukaan ei rahastanut (ohjannut asiakkaita pois). Päivittäistavaralta ei tullut tietoa, että talo on tyhjä. Uudet kassahenkilöt eivät tieneet mitä tehdä.
- ”Asiakkaat” olisivat voineet olla enemmän osastoilla ja kassoilla sekä yleisissä tiloissa”

Päivittäistavara-osasto:

Päivittäistavarahenkilöstöstä myös kuusi ihmistä oli sitä mieltä, että poistumisharjoitus sujui hyvin. Yksi henkilö oli sitä mieltä, ettei mitään olisi voinut tehdä paremmin ja yksi työntekijä ei vastannut kysymykseen lainkaan. Muita Päivittäistavara-osaston huomioita olivat:

- Kuulutusten äänet paljon kovemmiksi.
- Enemmän keskustelua työkavereiden kanssa: onko alueet tarkistettu yms. Jotain puutteita oli kuulutuksissa, esimerkiksi kehoitus asiakkaiden siirtymisestä kassoiille ja mikä oli hälytyksen syy. Jotain varauloskäyntejä avattiin liian aikaisin.
- En usko, että harjoitus sujui kovin hyvin, koska avasin oven ennen evakuointikuulutusta. Lisäksi en ole varma, kauanko minun olisi pitänyt etsiä muita ihmisiä esimerkiksi varastosta. Milloin saa itse poistua?

Käyttötavaratyöntekijä:

- Kassahenkilöt eivät tulleet avaamaan sisääntuloportteja. Henkilökunta ei huomionnut lavoja varastossa, jotka olivat tiellä. Kaikkia ovia ei avattu (varasto).

4.4.2 Yhteenveto tuloksista

Työntekijät saivat täyttää lomakkeet rauhassa työpäivän aikana. Uskon tuloksiin hieman vaikuttavan sen, että työntekijät täyttivät lomakkeen ilman valvontaa. Heillä oli näin ollen mahdollisuus tarkistaa oikeita vastauksia tai kysyä kaverilta. Lomakkeiden vastauksista huomaan samanlaisuuksia osastoiden välillä. Esimerkiksi sanatarkasti samoja vastauksia oli muutamassa kysymyksessä. Lisäksi kyselylomakkeen tuloksiin vaikuttaa se, etteivät kaikki poistumisharjoitukseen osallistuneet vastanneet kyselyyn. Neljä päivittäistavara-osaston työntekijää ja yksi käyttötavaran työntekijä ei vastannut kyselylomakkeeseen. Valitettavasti en antanut vartijalle kyselomaketta.

Kyselylomakkeessa oli yhteensä 10 kysymystä, joista viiden kysymyksen perässä oli jatkokysymys. Suuri osa työntekijöistä jätti vastaamatta jatkokysymykseen. En voi varmaksi todeta sitä, ovatko työntekijät jättäneet vastaamatta, koska eivät tiedä vastausta, eivät huomanneet kysymystä tai eivät jaksaneet vastata. Avoimet kysymyslomakkeet tulisi pitää mahdollisimman yksinkertaisina, jotta kerätty aineisto olisi

mahdollisimman totuudenmukainen. Minun olisi pitänyt jättää jatkokysymykset kokonaan pois tai tehdä niistä oma erillinen kysymys. Tällä tavalla olisin saanut varmuuden siitä, ovatko vastaajat huomanneet kysymyksen.

Kysyin kyselylomakkeen yläosassa osastoa, johon työntekijä kuuluu. Monissa kyselylomakkeissa se oli jätetty tyhjäksi. Kuitenkin kassa-osasto toimitti kyselylomakkeet yhdessä nipussa ja päivittäistavara-osasto jätti lomakkeet eri paikkaan, jolloin pysyin selvillä osastojen vastauksista. Toivoin saavani tarkemman tiedon siitä, mihin osastoon työntekijä kuuluu, jotta olisin pystynyt paremmin analysoimaan esimerkiksi työpisteiden lähimpiä poistumisreittejä ja alkusammutuskalustoa. Olisin pystynyt myös analysoimaan paremmin työntekijän omaa roolia poistumisharjoituksessa.

Kolme työntekijää luuli, että alkusammutusvälineitä löytyy neuvonnasta. Pitäisikö sinne myös mahdollisesti lisätä alkusammutusvälineitä? Lähin alkusammutusväline neuvonnassa on vartijan välikössä oleva vaahtosammutin tai ravintolamaailman puoleisen pääoven viereisellä seinustalla oleva paloposti.

Seuraavassa Prisma Länsi-Porin poistumisharjoituksessa käyttäisin strukturoituja kysymyksiä. Monivalintakysymyksiä on helpompi analysoida ja luulen, että työntekijät vastaisivat niihin mieluummin. Kaikki eivät esimerkiksi muista laittaa käytyjä koulutuksia avoimeen kysymyskenttään. Tämän takia valmiit vastausvaihtoehdot ”Kyllä” ja ”Ei” auttavat työntekijää kysymyksessä ”oletko käynyt turvapassi -koulutuksen?” Valmiit vastausvaihtoehdot eivät vaadi työntekijältä ajatustyötä.

Muita potentiaalisia monivalintakysymyksiä: Tiesitkö harjoituksesta etukäteen? Saitko tai luitko evakuointiohjeita ennen poistumisharjoitusta. Oletko aikaisemmin harjoitellut evakuointia? Oliko asiakkaiden ulosohjaus mielestäsi selkeää? Käyttäisin kuitenkin myös avoimia kysymyksiä, sellaisissa kysymyksissä johon pelkkä ”kyllä” ei riitä vastaukseksi.

5 SUOSITUKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Suosituksset seuraavaan paloharjoitukseen:

1. Paloharjoittelutilanteessa asiakasmäärä suhteutettuna työntekijöiden määrään oli liian pieni. Kaupan suuryksikössä on 50 asiakasta pääsääntöisesti vasta illalla, kun kaupassa on korkeintaan yksi työntekijä osastolla. Kaupan vasta auetessa, työntekijöitä on paljon purkamassa tavaroita ja silloin myös asiakasmäärät ovat pienimmillään. Tilanne on täysin erilainen, kun työntekijän pitää yksin ottaa vastuu tilanteesta ja tietää miten toimia. Varsinkin iltaisin ja viikonloppuisin iltavuoroissa saattaa olla opiskelijoita, joilla ei ole vielä ollut mahdollisuutta käydä esimerkiksi turvapassi -koulutusta tai osallistua turvallisuuskävelyyn. Harjoitus oli kuitenkin viisainta järjestää tällä tavalla, sillä näin se palveli mahdollisimman montaa työntekijää. Jokainen osallistuja sai kokemusta poistumisharjoituksesta, mitä on varmasti mahdollista hyödyntää vastaavan tilanteen sattuessa.
2. Ulkona/kokoontumispaikalla eivät kuuluneet palokellon äänet ja kuulutukset. Esimerkiksi tavarankuljettajat tai töihin tulevat ihmiset olisivat voineet joutua vaaraan oikeassa tulipalossa. Varsinkin palokello tulisi lisätä takatiloihin/ulkoalueelle, jotta sisälle pyrkivät henkilökunta osaa varautua vaaraan.
3. Prisma Länsi-Porissa ei ole ohjeistettu merkitsemään tarkistettuja tiloja. Esimerkiksi henkilökunnan liiveihin voisi laittaa kynän tai tussin, jolla pystyy laittamaan kiinni olevaan oveen merkin. Merkitseminen auttaa siinä, ettei samoja tiloja tarkisteta useaan kertaan. Tilojen merkitseminen onnistuu myös, jos työntekijät käyttävät kuuluvaa ääntä tilojen merkitsemisen jälkeen. Vaihtoehtoisesti voidaan myös sopia, että tarkistettujen tilojen eteen laitetaan tavara osoittamaan sitä, että tila on tarkistettu. Prisma Länsi-Porissa paloturvallisuutta ja paloturvallisuusohjeita on käyty läpi koko henkilökunnan kanssa. Tulevaisuudessa koulutukset voisi käydä myös osastoittain läpi. Siinä voitaisiin

käydä läpi heidän vastuualueensa, tehtävänsä ja oman osaston poistumisreitit. Pienemmissä ryhmissä viestin saa kohdennettua paremmin perille.

4. Securitaksen raportissa paloharjoituksesta mainittiin kiinteistöön ja sen tekniikkaan liittyviä ongelmia. Ne liittyivät paloilmoitin- ja kuulutusjärjestelmiin. Paloilmaisimien ja -painikkeiden osoitteet tulisi tarkastaa ja paikantamiskaavio päivittää. Kuulutusten kuuluvuus ja äänijärjestelmän selkeys tulisi varmistaa koko rakennuksessa. (Securitas raportti paloharjoituksesta 2014). Prisma Länsi-Porissa kuulutukset annettiin vain yhden kerran. Sen sijaan Prisma Mikkolassa kuulutukset toistuivat automaattisesti koko evakuoinnin ajan. Käsitykseni mukaan toistuvan kuulutuksen sisältämä informaatio menee paremmin ihmisten tajuntaan, sillä ihmisiltä voi helposti mennä ensimmäisen kuulutus täysin ohi. Lisäksi kuulutukset olisi hyvä saada myös englanniksi ja ruotsiksi.

Suosituksat seuraavan turvallisuuskyselyyn:

1. Seuraavassa turvallisuuskyselyssä tulisi käyttää selkeämpiä kysymyksiä. Käytettäessä avoimia tai strukturoituja kysymyksiä tulisi välttää epäselvästi asetettuja kysymyksiä. Jatkokysymykset tulisi jättää kokonaan pois tai muodostaa niistä oma erillinen alakysymys.
2. Mielestäni seuraavassa turvallisuuskyselyssä tulisi käyttää monivalintakysymyksiä. Yksinkertainen kysymysten asettelu takaa sen, että työntekijät pysyvät kiinnostuneina kyselyyn. Kyllä/Ei- kyselyn työntekijä saa nopeasti tehtyä. Lisäksi tulosten analysoija saa vastaukset nopeasti analysoitua monivalintakyselyn.

Johtopäätöksenä on, että turvallisuus ja pelastussuunnittelu on maassamme hyvin säännelty kaupan suuryksikössä. Turvallisuusalan säädökset antavat joustavan pohjan toteuttaa käytännön poistumisharjoitus kaupan suuryksikössä. Vasta käytännön testaus antaa informaation todellisuudesta, joka kohdataan ennalta arvaamattomissa tilanteissa kuten tulipalon sattuessa.

Poistumisharjoitus todisti, että työntekijät tarvitsevat lisää rutiinia evakuointitilanteeseen. Poistumisharjoitus olisi suositeltavaa toistaa vuoden välein, jotta työntekijät saavat harjoituksen kautta varmuutta omaan toimintaansa evakuointitilanteessa. To-
teutettu poistumisharjoituksen testaus mahdollistaa Prisma Länsi-Porin pelastus-
suunnitelman kehittämisen entistä paremmaksi. Opinnäytetyön tuloksena on, että
Prisma Länsi-Porin pelastussuunnitelma on hyvä, mutta hyvänkin voi kehittää entistä
paremmaksi.

6 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Yleiset paloturvallisuusasiat on hyvin hoidettu Prisma Länsi-Porissa. Alkusammutusvälineitä on paljon ja pääsääntöisesti kaikki tietävät oman osastonsa lähimmän sammutuskaluston sijainnin ja poistumistien. Kolmen kassatyöntekijän mielestä myös neuvonnasta löytyy alkusammutuskalustoa, joten sinne voisi mahdollisesti sijoittaa sammutuskalustoa. Poistumisharjoitus oli välttämätöntä järjestää, sillä sen avulla tuli esiin kiinteistön puutteita. Puutteita oli rakenteellisessa paloturvallisuudesta ja henkilökunnan toimintatavoissa. Suurimmat puutteet löytyivät kuulutusjärjestelmästä. Kuulutukset eivät kuuluneet kaikkialla kiinteistössä ja kuulutus tehtiin vain kerran suomen kiellä. Kuulutusten kuuluvuutta tulisi parantaa ja tehdä kuulutukset toistuvasti useammalla kielellä. Lisäksi palokello ei kuulunut lastauslaiturille, josta henkilökunta ja tavarantoimittajat tulevat sisälle kiinteistöön.

Paloilmoitinpainikkeiden ja ilmaisimien osoitteet tulisi tarkistuttaa ja paikantamiskaavio päivittää. Tämä toimenpide on tärkeää sen takia, koska poistumisharjoituksessa vartija ei pystynyt heti paikantamaan hälytyspainikkeen tarkkaa sijaintia. Mikäli vaara-alueen paikantaminen vie ylimääräistä aikaa, on se evakuointiajasta pois. Lisäksi työpaikalla tulisi järjestää osastoittain koulutus paloturvallisuudesta ja painottaa työntekijän omaa roolia evakuointitilanteessa. Osastojen toimintatavoissa ilmeni puutteita, jonka takia osastoittain suoritettava koulutus parantaisi työntekijöiden taitoa toimia evakuointitilanteessa. Olisi hyvä käydä työntekijöiden kanssa läpi tarkat pelisäännöt siitä, miten tarkistetut tilat merkitään, jotta välttyään ylimääräiseltä tilojen tarkistukselta.

Kyselytutkimuksessa selvisi, että työntekijöillä on epäselvyyttä siitä, milloin saa poistua evakuointitilanteessa. Olisi hyvä, jos päivittäistavaraosastolta tulisi ilmoitus kassa-osastolle siitä, että kiinteistö on tyhjennetty asiakkaista. Päivittäistavaraosastolla oli yksinkertainen käsitys siitä, miten palohälytys annetaan kiinteistössä. Kysymys ymmärrettiin täysin väärin tai työntekijät kuvittelevat hälytyksen menevän itsestään päälle tai muiden työntekijöiden hoitavan sen. Tulevassa koulutuksessa palopainikkeen merkitystä tulisi korostaa, jotta kaikki ymmärtäisivät sen tärkeyden.

Prisman turvallisuusohjeet toimivat hyvin käytännössä, kunhan työntekijät osaavat noudattaa niitä. Evakuointitilanteessa ongelmaksi voi muodostua se, jos työntekijät eivät ole perehtyneet tarkasti poistumisohteisiin. Turvaohjeita tulisi päivittää, mutta en usko, että uudet päivitykset olisivat tehneet vielä ensimmäisestä poistumisharjoituksesta täydellistä. Ohjeiden päivittäminen auttaa työntekijää ajattelemaan, miten olisi pitänyt toimia. Työntekijällä on vastuu myös muiden turvallisuudesta ja poistumisharjoituksessa sen ymmärtää jokainen työntekijä.

Seuraavasta järjestettävästä poistumisharjoituksesta voisi tehdä mahdollisimman todentuntuisen. Poistumisharjoituksen voisi järjestää ilmoittamatta ja lisätä esimerkiksi pääsisäänkäynnin läheisyyteen savukoneen. Tällöin työntekijät joutuvat ohjaamaan asiakkaita normaalista poikkeavista uloskäynneistä ulos rakennuksesta. Harjoitus voitaisiin vielä seuraavalla kerralla järjestää ilman asiakkaita, koska savu tuo poistumiseen jo yllättävän lisähaasteen. Myös vuokralaisten ottaminen mukaan seuraavan poistumisharjoituksen tekisi itsessään jo seuraavasta harjoituksesta todentuntuisemman.

Prisma Länsi-Porin koulutus- ja turvallisuusohjelma on viranomaisten puolesta riittävä. Poistumisharjoitus kuitenkin todisti, että työntekijät tarvitsevat lisää rutiinia evakuointitilanteeseen. Poistumisharjoitus olisi suositeltavaa toistaa vuoden välein, jotta työntekijät saavat harjoituksen kautta varmuutta omaan toimintaansa evakuointitilanteessa. Järjestetty poistumisharjoitus antaa Prisma Länsi-Porille valmiuden toimia nopeammin ja turvallisemmin seuraavassa mahdollisessa vaara- ja uhkatilanteessa.

Opinnäytetyön tekemisellä on ollut suuri merkitys ammatilliselle kehittymiselleni. Opinnäytetyön käytännönläheinen näkökulma ja teoreettiseen materiaaliin perehtyminen ovat herättäneet kiinnostukseni työpaikkojen turvallisuusasioihin. Työturvallisuus ja paloturvallisuus ovat läsnä jokaisen ihmisen arjessa. Oppimistani on edistänyt se, että pystyin keskittymään näihin asiakokonaisuuksiin ja pystyin jalostamaan saamaani tietoa tekemääni opinnäytetyöhön. Pystyn hyödyntämään tutkimiani turvallisuusasioita tulevissa työpaikoissani.

Opinnäytetyöstäni on selkeästi hyötyä myös toimeksiantajalleni. Poistumisharjoitus oli ensimmäinen järjestetty evakuointitilanne Prisma Länsi-Porissa. Poistumisharjoituksen kautta saatiin kehittämis ehdotuksia, jotka liittyivät kiinteistön rakenteelliseen turvallisuuteen ja toiminnalliseen paloturvallisuuteen. Ilman järjestettyä poistumisharjoitusta näitä puutteita ei todennäköisesti olisi huomattu lainkaan. Puutteet ovat täysin korjattavissa ja uskon Prisma Länsi-Porin suorittavan kaikkien merkittävien heikkouksien korjaustoimenpiteet. Kyselytutkimuksesta toimeksiantaja saa käsityksen työntekijöiden perustietämyksestä paloturvallisuus- ja evakuointitilanteesta. Uskon, että toimeksiantajan voi tulkita näitä tuloksia tarkoituksenmukaisella tavalla.

LÄHTEET

E1 Suomen rakentamismääräyskokoelma. Rakennusten paloturvallisuus. Määräykset ja ohjeet. 2011. Ympäristöministeriö.
http://www.finlex.fi/data/normit/37126-E1_2011-fi.pdf

Hatakka, I & Gröstrand H. 2012. Pelastussuunnittelu: Opas asuinrakennuksen pelastussuunnitelman tekoon. Tammerprint Oy.

HE 59/2002. Hallituksen esitys eduskunnalle työturvallisuuslaiksi. Viitattu 10.10.2014. <http://www.edilex.fi/>

Heljaste, J., Korkiamäki, J., Laukkala, H., Mustonen, J., Peltonen, J. & Vesterinen, P. 2008. Yrityksen turvallisuusopas. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaupan turvallisuus. 6/2014. Viitattu 7.8.2014.
<http://www.kauppa.fi/>

Kemppinen, M. Securitas ennakkotilaisuus 18.8.2014.

Kupias, P & Peltola, R. 2009. Perehdyttämisen pelikentällä. Tampere: Juvenes Print.

Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 44/2006. Viitattu 31.10.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060044>

Linjala, L & Waitinen, M. 2010. Poistumisturvallisuusopas. Nurmijärvi: Painoagentti Oy.

Miettinen, J. 2002. Yrityksen turvallisuuden käsikirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Meacham, B. 1999. Integrating human behavior and response issues into fire safety management of facilities. Facilities 9 (17).

Nurmi, J. 2014. Porin Prismojen johtaja. Tiedonanto. 14.8.2014.

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 1.9.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110379>

Pitkänen, K. 2/2011. Työ, terveys ja turvallisuus. Viitattu 10.10.2014.
<http://www.ttk.fi>

Prisma Länsi-Porin oma materiaali. Pelastussuunnitelma. 2013.

Prisma Länsi-Porin oma materiaali. Vaarojen arviointiohjelma. 2012

Rauramo, P. 2003. Kaupan työsuojelu. Nykypaino Oy.

Salo, S. 2014. Työsuojelupäällikkö. Satakunnan Osuuskauppa. Tiedonanto. 11.8.2014.

Securitas materiaali. Raportti poistumisharjoituksesta. 2014.

Siiki, P. 2002. Työturvallisuuslainsäädäntö: Työnantajan ja työntekijän velvollisuudet ja oikeudet. Helsinki: Edita Prima Oy.

Siiki, P. 2010. Työturvallisuuslaki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sisäasianministeriön asetus rakennusten poistumismerkkien merkitsemisestä ja valaisemisesta 805/2005. Viitattu 10.10.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050805>

Suomen kaupan liitto. Kaupan turvallisuustavoitteet. 01/2007. Viitattu 7.8.2014.

<http://www.kauppa.fi/>

Suomen pelastusalan keskusjärjestö. Turvallisuuskävely työpaikalla. Viitattu 7.8.2014.

<http://www.spek.fi>

Suomen pelastusalan keskusjärjestö. Työpaikan paloturvallisuus. Viitattu 7.8.2014.

<http://www.spek.fi/>

Työterveyslaitos. 2010. Työturvallisuuslaki: Soveltamisopas. Tampere: Tammerprint Oy.

Työturvallisuuslaki 738/2002. Viitattu 10.10.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Valtioneuvoston asetus pelastusoimesta 407/2011. Viitattu 1.10.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110407>

Vanhatalo, J. 2014. Tiedonanto. Myyntipäällikkö. Prisma Länsi-Pori. 26.8.2014.

Virtanen, M. 2008. Pelastussuunnitelma: Opas yritykselle ja laitokselle. Tampere: Esa print Oy.

Liitteet

Liite 1: Käytännön lyhyt turvaohje

Liite 2: Alustava paloilmoitinkaavio

Liite 3: Turvapassi -ohjelma

Liite 4: Kyselylomake

Liite 5 Prisma materiaali: Turvallisuuden hallintakeinot

Käytännön ohjeistus palohälytys, sähkökatkos ym. erikoistilanteissa.

Jos havaitset vaaran soita vahtimestarille 0447251321 ja tai neuvontaan/ päivystäjälle 0447251300

1. Kun automaattinen hälytys laukeaa

- . neuvonta + vahtimestari tarkastavat yläkertaan johtavien portaiden vieressä olevasta taulusta, hälytyksen kohteen ja tarkastaa onko hälytys aiheellinen
- . hälytyssummeria ei katkaista (paloviranomaisen tehtävä)
- . neuvonnasta annetaan kuulutus;

Automaattinen hälytys on lauennut.

Tilannetta tarkastetaan.

Tiedotamme hetken kuluttua lisää.

3. Aamulla ja illalla kun myymälä ei ole auki, kaikki kokoontuvat hälytyksen tultua sisääntuloaulaan **pää-oven** edustalle. Odottelevat rauhallisesti, kunnes palolaitoksen johtoauto saapuu.

4. Myymälän ollessa avoinna. Henkilökunta osastoilla valmistautuu pahimpaan. Osa henkilökunnasta siirtyy rauhallisesti **poistumisteiden välittömään läheisyyteen ja avaavat nosto-ovet. Muut** työntekijät menevät **keskikäytävälle** ja varautuvat **ohjaamaan asiakkaita** poistumisteille. Sen jälkeen odotetaan neuvonnan kuulutusta.

5. Henkilökunta EI tässä vaiheessa soita neuvontaan eikä vahtimestarille. Odotetaan tulevaa kuulutusta. (Soittamalla kuormitetaan puhelinlinjat ja estetään mahdollinen avunpyyntö).

6. Kassahenkilöt eivät tässä vaiheessa siirry paikoiltaan.

7. Sähkökatkostilanteissa, ohjataan asiakkaat kassoille. Muista ottaa mukaan varavälisin. Uusien asiakkaiden sisäänpääsy estetään.

8. Ennakkovalmistelut mahdollisiin erikoistilanteisiin;

Tutustu lähinnä työpistettä olevaan alkusammuttimeen ja huolehdi aina poistumisteiden vapaasta kulkuväylästä.

9. Kun hälytys osoittautuu todelliseksi, tärkeintä on **MALTIN** säilyttäminen. Kun säilytät maltin, pystyt toimimaan tehokkaasti henkilövahinkojen estämisessä.

Osastoilla olevat työntekijät opastavat asiakkaita ohjeen mukaisesti.

Kassat lopettavat rahastuksen ja kehottavat asiakkaita poistumaan välittömästi.

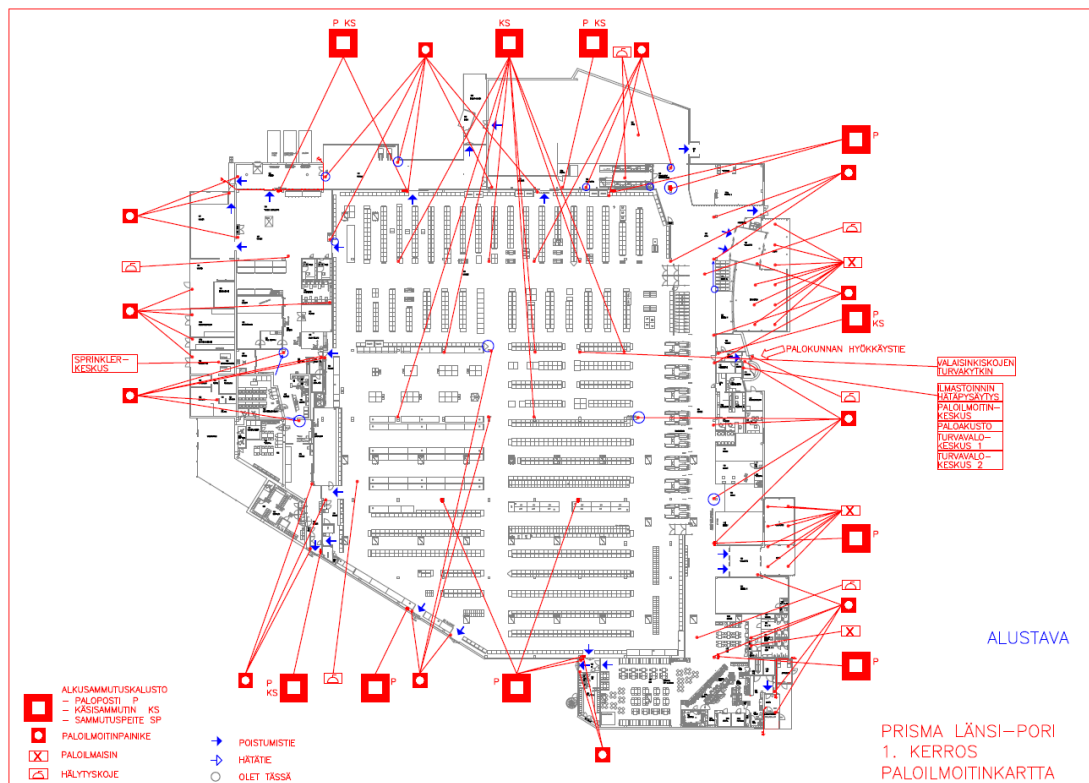
Poistavat ostoskärryt kulkuväyliltä ja **avaavat kassaportit.**

Hätätilanteessa henkilöstön tulee huolehtia ensisijaisesti asiakkaiden turvallisesta poistumisesta lähimpiä varateitä käyttäen. **Varmistaa**, että omalle vastuualueelle **ei jää ihmisiä** ja poistua vasta sitten.

10. Asiakkaiden poistumisen jälkeen jokainen työntekijä menee **koontipaikalle**, joka on **Gigantin piha.**

11. **Koontipaikalla** tarkastetaan jokaisen työntekijän paikallaolo, jolla varmistetaan että kaikki ovat turvallisesti ulkona kiinteistöstä. (Kerää oman osastosi henkilökunta yhteen).

LIITE 2

SPR TURVAPASSI® -KOULUTUS

	Ennakkotehtävien palautus kouluttajalle			
9.00 - 9.30	TURVALLISUUSTIETOUS Koulutuksen tavoitteet Riskitilanteet Toiminta vaaratilanteissa Henkinen ensiapu			
9.30–10.00	PALOTURVALLISUUS / TOIMINTA ONNETTOMUUS- JA VAARATILANTEISSA			
10.00–10.15	Rastiohjeistus ja jakautuminen ryhmiin Ennakkotehtävien palautus kurssilaiselle			
10.15–10.20	Tauko			
10.20 - 12.00	RASTIKOULUTUS			
	Ryhmä 1	Rasti A	Ensiapu	100 min
	Ryhmä 2	Rasti B	Uhkatilanteet	100 min
	Ryhmä 3a -vaihto klo 11.20	Rasti C	Sammutusharjoitus	50 min
	Ryhmä 3b -vaihto klo 11.20	Rasti D	Elvytys	50 min
12.00–13.00	Lounastauko			
13.00 - 14.40	RASTIKOULUTUS			
	Ryhmä 1	Rasti B	Uhkatilanteet	100 min
	Ryhmä 2a -vaihto klo 13.50	Rasti C	Sammutusharjoitus	50 min
	Ryhmä 2b -vaihto klo 13.50	Rasti D	Elvytys	50 min
	Ryhmä 3	Rasti A	Ensiapu	100 min
14.40 - 15.00	Kahvitauko			
15.00 - 16.40	RASTIKOULUTUS			
	Ryhmä 1a -vaihto klo 15.50	Rasti C	Sammutusharjoitus	50 min
	Ryhmä 1b -vaihto klo 15.50	Rasti D	Elvytys	50 min
	Ryhmä 2	Rasti A	Ensiapu	100 min
	Ryhmä 3	Rasti B	Uhkatilanteet	100 min
noin 16.40 - 17.00	PÄIVÄN YHTEENVETO Palautteet Turvapassien jakaminen <i>Turvallista kotimatkaa!</i>			
	Kouluttajina toimivat alan asiantuntijat			

Osasto johon kuulut:

POISTUMISHARJOITUKSEN KYSELYLOMAKE

1. Missä sijaitsevat työpisteesi lähimmät alkusammutusvälineet ja miten ne ovat merkitty?
2. Missä sijaitsevat työpisteesi lähimmät poistumisreitit ja miten ne ovat merkitty?
3. Missä sijaitsee kiinteistön kokoontumispaikka?
4. Palohälytys annetaan kiinteistössä millä tavalla ja miten?
5. Mikä oli oma roolisi evakuointitilanteessa?
6. Mitä paloturvallisuuslaitteita kiinteistössä on ja miten ne toimivat?
7. Mitä turvallisuuskoulutuksia olet saanut ja milloin?
8. Ottiko vastuuhenkilö mielestäsi tarvittavan johtovastuun evakuointitilanteessa?
9. Käytitkö lähintä poistumistietä?
10. Miten poistumisharjoitus mielestäsi sujui ja mitä olisi voinut tehdä paremmin?

TURVALLISUUDEN HALLINTAKEINOT

Rakenteellinen turvallisuus

- Tilasuunnittelu
- Lukitus
- Palo- osastointi, poistumisreitit
- Sprinkler- järjestelmä
- Kassat
- Pelastussuunnitelma / pelastuskaavio